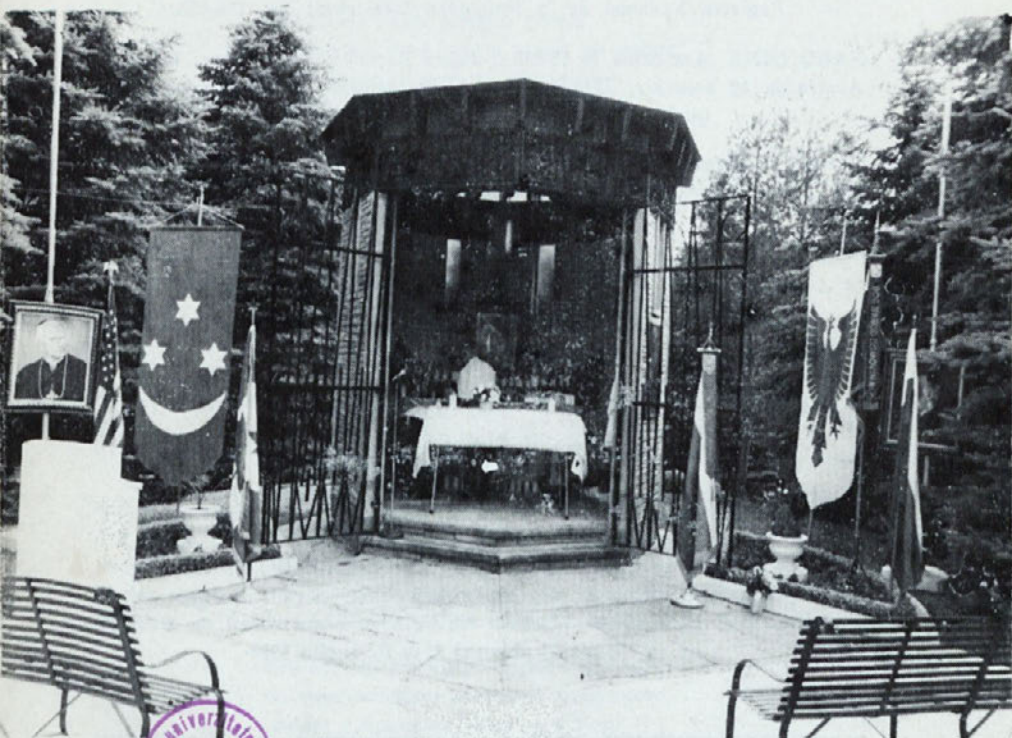

Taboꝛ

1945 - 45-LETNICA VETRINJA - 1990

1990

EL FORTIN

3-4

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov. — TABOR je last in vestnik Tabora SPB. — Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora. — Izdaja ga konzoreij. Predsednik: inž. Anton Matičič. — Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo lic. Ivan Korošec, upravnik Božo šušteršič.

TABOR iz the voice of the Confederation of the United Slovene Anti-communists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. — Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 362-7215.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 139.278.

NAROČNINA. Argentina \$ 15.000.-; Južna Amerika 10 dolarjev; Evropa - Avstralija 12 dolarjev; ZDA in Kanada 12 dolarjev (zračno paketi). Letalska naročnina za vse države 15 dolarjev.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: Inž. Anton Matičič, Río Colorado 1806 — CP 1686 Hur'ingham — Buenos Aires — Argentina. T. E. 665-6654.

NAŠA NASLOVNA SLIKA:

Orlov vrh — spominska kapelica

Preživeli domobranci in begunci so na Slovenski pristavi v Genevi pri Clevelandu ustanovili nov „Orlov vrh“ s spominsko kapelico, belo steno, križem... Vsako leto se zbirajo na Orlovem vrhu, da počastijo tisoče soborcev, prijateljev, katerih spomin bi morilci, krivci in sokrivci radi že davno zakrili s pozabo. Tudi letos ob 45. obletnici Vetrinja se bomo zbrali na Orlovem vrhu na spominski proslavi 9. in 10. junija 1990.

ALI STE ŽE PORAVNALI NAROČNINO?

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!

Marzo-Abril 1990

BUENOS AIRES

Marec-April 1990

France Kozina

NAŠI JUNAKI

Na tisoče naših junakov počiva
v gozdovih, kjer zemlja v sebi jih skriva
brez križev in sveč ter spomenikov,
kjer bodo dočakali vence svetnikov.

Končno, nekoč, ko pride naš dan,
pokažemo narodu grob poteptan.
Jim postavimo križe in spomenike,
kakor se spodobi za junake velike.

Naj Bog blagoslovi slovensko zemljo,
ki je prepojena z vašo krvjo,
kjer vaši ostanki v njej zdaj trohnijo
in narod slovenski iz spanja budijo.

Za vašo brezsrčno morijo v Rogu
dobili plačilo tam boste pri Bogu.
Saj pride trenutek nekoč za vas,
ko steče določen se tudi vaš čas!

Vse tiste medalje in imena herojev,
ki ste jih prejeli za plačo pobojev,
ne bo vam odtehtalo grešnih dejanj,
ki ste jih storili kot nekdanj je Kajn.

Ně sprejmemo vašo hinavske te vabe,
ki roko ponujate zdaj nam za sprave,
dokler prepovedan obisk je v Rog.
na naših junakov masovni tam grob

(France Kozina je preživel rešenec iz množičnega groba v jami Kočevskega Roga. — Op. ured.)

ZAPISAL SEM SAMO RESNICO

Grof Nikolaj Tolstoj (rojen 1935) je napisal tri knjige o repatriaciji Kozakov in jugoslovanskih beguncev ob koncu druge svetovne vojne: najbolj znani sta *Žrtve Jalte* (1977) in *Minister in pobijanja*. Napisal je tudi zgodovinsko romanco, uspešnico z naslovom *Iskanje Merlina* ter zgodovino družine Tolstoj, katere neposredni dedič je. (Je sorodnik velikega pisatelja). Tolstojev ded se je leta 1918 boril v vrstah Kozakov proti boljšeševikom, on sam pa je eden vodilnih članov Združenja za ponovno vzpostavitev carske Rusije. Bil je učitelj, sedaj pa se preživlja s pisanjem. Živi z ženo in štirimi otroki blizu Oxforda.

● **Sočeni ste z največjo odškodnino zaradi obrekovanja v zgodovini britanskega prava. Kaj mislite o sojenju in kaj nameravate?**

Zaradi sodniške odredbe (ki v času in na kraju spora prepoveduje razpravljanje ali ocenjevanje dejanj lorda Aldingtona) ne smem komentirati obnašanje lorda Aldingtona. Pritožili se bomo in če bodo pritožbo zavrnili, bo prepoved verjetno veljala za zmeraj. Nenavadno je, da kar nankrat ne smemo razpravljati o enem od glavnih vidikov zgodovine: stvar, ki bi jo pričakoval v SSSR ali v Jugoslaviji, ne pa tukaj. Toda dejstvo je, da od prejšnjega četrtka ne moremo več odkrito govoriti o tem obdobju. In prepoved je zelo splošna: kolikor razumem, zgodovinarji ne morejo več svobodno razpravljati o dejanjih glavnega štaba V. korpusa.

Nadalje ne morem podrobno opisovati obnašanja sodnikov in sodišča, saj bi se mi lahko pripisalo, da skušam na nekorekten način vplivati na prizivno sodišče.

Nič pa mi ne brani povedati, da je razsodba res grozna in da so bili nad njo vsi šokirani. Na prizivnem sodišču bomo skušali pokazati, zakaj je bila razsodba v celoti zgrešena, da smešne odškodninske vsote sploh ne omenjam. Nad odškodnino so bili začudeni celo ljudje, ki jih razsodba ni zanimala — mislim, da je vzbudila začudenje pri vsakomur, vsepovsod. Res je, vsoto določi porota, tako da ni mogoče reči, da je vladajoči sloj določil 1.5 milijona funtov. Pa vendar, porota je le sprejela tisto, kar ji je bilo bolj ali manj odkrito sugerirano; gromozanska vsota na ta način odseva odločenost britanskega vladajočega sloja, da zgodbo zavije v temo, predvsem pa odločenost, da utišajo mene, osebo, ki je želela stvar razkriti. In pri tem jih ni mogoče ustaviti.

● **Mislím, da veliko ljudi sploh ni bilo presenečenih nad razsodbo; nasprotno, spraševali so se, zakaj se sploh spuščate v spor, za katerega je jasno, da ga bo dobil tožnik.**

Mislím, da ni bilo nujno, da ga je dobil. Moj občutek in seveda tudi občutek mojega zagovornika je bil, da je pravda za nas dobljena. Zvestno in hote sem izzval lorda Aldingtona, da se je spustil v boj. No, o do-

kazih zdaj ne morem govoriti zaradi prepovedi. Iz povsem zgodovinskega gledišča so dokazi tako jasni in popolni, da sem prepričan o zmagi.

● Hotel sem reči, da ne bi mogli dokazati besed iz vašega spisa, da je lord Aldington „izdal vsa povelja in pripravil vsako podrobnost“ vseh tistih „laži in brutalnosti“, ki so privedle do repatriacij Jugoslovanov in Kozakov. Če drži, da tega niste mogli dokazati, da celo nikdar niste mislili, da bi to lahko storili, je bila obtožba, da je Aldington vojni zločinec, ki ga je mogoče primerjati „z najhujšimi mesarji nacistične Nemčije ali sovjetske Rusije“, nujno videti neutemeljena in torej zelo hudo obrekovanje.

Očitno je veliko ljudi dejalo: „V mnogočem imaš prav, toda gotovo bi bilo veliko bolj varno uporabiti bolj umirjen jezik.“ Danes ni dvoma, da bi lahko spis napisal bolje. Če bi predvideval, da bo spis predložen sodišču, če bi ga hotel uporabiti v pravne namene, da bi ga sestavil precej drugače. Toda še sanjalo se mi ni, da ga bodo uporabili na sodišču. Napisal sem ga pod vplivom pričevanj treh mož, ki so pobegnili iz jame pri Kočevju...

● Ste jih slišali pred kratkim?

Prav pred kratkim. Pojma nisem imel, kaj se je tam zgodilo; zelo živo se mi je vtisnilo v spomin — zelo jasno in zastrašujoče. Drugič: ko sem napisal ta spis, še sanjal nisem o tožbi zaradi obrekovanja, ker je bil namenjen lordu Aldingtonu. In še sanjalo se mi ni, da bo v primeru, če javnost kakorkoli izve za stvar, sodišče lahko zakonito obravnavalo moj primer, ne da bi skušalo izvedeti, kaj me je pripeljalo do takšnega pisanja — pričam je bilo namreč prepovedano opisati, kaj so doživeli; tako sodišče nikdar ni izvedelo, kaj me je tako zelo razburilo. (Sodnik je nenehno ponaavljal, da gre za tožbo zaradi obrekovanja, ne pa za razsojanje vojnih zločinov „Pobijanja“, je dejal poroti, „so v tej zadevi brez pomena.“)

Vem, da je bilo to iz zakonskih razlogov, povezanih s tožbo zaradi obrekovanja, tako da ne morem trditi, da so bili razlogi napačni; toda jaz sem imel svoje razloge, da sem pisal tako, kot sem. Seveda še v sanjah nisem mislil, da je kdo hodil od oficirja do oficirja in jim dajal ukaze. Mislil sem na vse bistvene ukaze.

● Ob dejstvu da trditev iz svojega spisa niste mogli dokazati kot „upravičenih“ in „verodostojnih“, je Aldington zmagal brez težav.

Danes vem, kako bi moral napisati ta spis; dodal bi eno stvar. Namreč, da bi moral štab V. korpusa potem, ko je prejel ukaze glede Jugoslovanov in kozakov, poslati telegram 8. armadi. Telegram bi moral sporočati, da „smo prejeli ukaze, toda ali se zavedate, kakšne bodo posledice tako na naši strani meje kot verjetno tudi na drugi strani? Če se tega zavedate, prosim potrdite, da hočete izvršitev te akcije“. In glede kozakov bi morali dodati: „Ali vam je znano, da je med njimi veliko nesovjetskih državljanov, ter da bo izbiranje prav zahtevno in dolgotrajno — kako naj bi to izvedli?“ Dejstvo, da takšnega telegrama niso poslali, se mi zdi zares neopravičljivo.

● Če niste pričakovali nobene reakcije, zakaj ste torej sploh napisali ta spis?

Ker sem mislil, da bo moral odgovoriti. To sem hotel doseči. Toda nisem si mislil, da bo odgovoril na sodišču. Očitno ga je bilo sram javnih dogodkov. Zgodovina spisa je preprosta. Leta 1984 so me povabili, da o tej zadevi spregovorim fantom v Winchester Collegu (ena najstarejših in najbolj prestižnih zasebnih šol v Britaniji). Ponudil sem, da izpustim lorda Aldingtona, če bi to hoteli, saj je bil predstojnik šole. Rekli so ne, fantje so razumni, govorite, kar hočete. Lord Aldington je kasneje tudi sam govoril v tej šoli, in da bi se izognil mojim vprašanjem, je postavil pogoj, da ne smem biti navzoč. Čutil sem, da je dobil zadnjo besedo, da pa ta beseda ni prava — in niti ni bilo prav, da je do zadnje besede sploh že prišlo. Nato je šolski časopis objavil zares žaljiv članek o meni. Začutil sem, da je Winchester mesto, kjer bi se lahko razvijala razprava, moj spis pa bi jo lahko sprožil. Prav tako sem predpostavljal, da izrekam le takšne obtožbe, ki imajo trdne temelje. Mirno lahko rečem, da nisem pričakoval tožbe zaradi obrekovanja iz preprostega razloga, ker me niso tožili zaradi knjige Minister in pobijanja. Ta knjiga bi to gotovo prej zaslužila...

● Le da v tem primeru ne bi mogel biti prepričan o zmagi, pri tem spisu pa je...

Tudi pri tem spisu ni mogel biti prepričan o zmagi. Ni me tožil in ni me niti hotel tožiti. Ko je Nigel Watts (Tolstojev soobtoženi v procesu) spis izdal (leta 1987), je od lorda Aldingtona z zakasnitvijo prejel obtožnico. Prek svojih odvetnikov sem takoj razkril, da sem spis napisal jaz, ter se ponudil, da sodelujem v obrambi. Njegovi odvetniki so me dvakrat zavrnila ter izdali obtožnico proti meni šele potem, ko so moji odvetniki prisilili lorda Aldingtona, da me je vključil v tožbo.

● Ali niste naredili glavne napake z vztrajanjem pri tem, da mora biti za repatriacije odgovorna ena ali dve osebi? Posebno v Britaniji je institucionalna nedoločенost in nerazumljivost tako razširjena in prirojena, da je poskus utelešenja krivde Don Kihotovsko — brezupno — dejanje.

Vaše vprašanje implicira, da je bilo to, kar se je zgodilo v Avstriji, rezultat zavezniške politike. Tega preprosto ne sprejemem — in mislim, da ne bi mogel sprejeti nihče, ki bi pazljivo pregledal dokaze. Dokazi namreč popolnoma jasno kažejo, da se je tam zgodilo nekaj sumljivega, s čimer vrhovno poveljstvo zavezniških sil ali poveljstvo 8. armade v Italiji ni bilo seznanjeno. To niso majhne stvari; zunaj V. korpusa ni bilo nikdar znano, da pošiljajo nazaj stare ruske emigrante in da pri tem ne delajo nobenega izbora. O tem ni nobenih dokazov. Vprašanje izročanja Jugoslovanov je bolj zapleteno, toda o tem spet ne morem govoriti zaradi prepovedi.

Nihče ni predstavil dokazov ali argumentov, ki bi me prepričali v zmotnost mojega temeljnega stališča, da so se na Koroškem zgodile stvari, ki jih ni potrdilo vrhovno poveljstvo in ki se ne bi smele zgoditi.

● Nič takšnega se torej ni zgodilo, kar bi vas privedlo do spremembe temeljnih stališč, izraženih v knjigi Minister in pobijanja?

Ne do spremembe temeljnih stališč. Moje poznavanje predmeta se je zelo povečalo zaradi nove dokumentacije in izjav novih očividcev. Veliko predvidevanj, zapisanih v knjigi, ima sedaj realne temelje. Moral sem napredovati, toda temeljno stališče — to, da je Harold Macmillan (1984-1988; minister, ki je bil odgovoren za begunce, kasneje vodja Konservativne stranke) 15. maja odobril operacije, ki so bile v nasprotju z zavezniško politiko in ki so bile nato skrivaj izvedene — ostaja nespremenjeno.

● To knjigo ste končali s priznanjem, da ne poznate Macmillanovega motiva, zakaj je ukazal repatriacije. Ali je sojenje osvetlilo to vprašanje?

Ne. To je zares skrivnost. Mislim, da je dejstvo, da je Macmillan posredoval, popolnoma jasno — v razgovoru s svojim biografom (njegova biografija je izšla letos) in na televiziji leta 1963 je sam priznal devet desetin oz. v celoti vse, kar trdim. Ne morem si predstavljati, kakšen motiv je imel, in vprašanje je, če bomo to sploh kdaj izvedeli.

Na sojenju so se razkrile nekatere nenavadne stvari. Tožnik je nekje na polovici procesa predstavil čuden dokument, ki naj bi predstavljal Titovo navodilo glede repatriirancev, datirano z dne 13. maja. (Besedilo Titovega telegrama glavnim štabom slovenske partizanske vojske ter prve, tretje in četrte armade je naslednje: „Uvedite vse najostrejše ukrepe in za vsako ceno preprečite pobijanje vojnih ujetnikov in tistih, ki jih ujamejo enote, organizacije in posamezniki. Če so med vojnimi ujetniki in aretiranci osebe, ki bi lahko bile krive vojnih zločinov, jih z ustreznimi podatki predajte vojnim sodiščem v nadaljnjo obravnavo.“)

Aldingtonov odvetnik je nenehno navajal ta dokument in ne vem zakaj naš odvetnik ni protestiral. Videli smo ga; s pisalnim strojem popisana list papirja brez vsake oznake, ki bi pričala o njegovem izvoru. No, ta dokument je bil videti tako nepristen, kot si lahko le mislite; pa vendar poraja vprašanje, zakaj so pobili vse tiste ljudi v Kočevskem Rogu in Teharjah, če je Tito dal takšna navodila oz. kako to, da ni bil nihče kaznovan, če so ravnali v nasprotju s tem navodilom.

● To je precej jasna ponazoritev načina, na katerega se je obravnavala, kot kaže, vztrajno odvijala v korist tožnika.

Lahko rečete, da sem bil naiven, ker tega nisem predvideval. In zares sem bil. Zaradi naše pritožbe pa le s težavo razglabljam o tem. Lahko uganete, kaj bi vam povedal, toda povedati vam ne morem.

● Ali se je na sojenju pokazalo še kaj drugega o repatriacijah Jugoslovanov?

O samem pobijanju ne. Na prostoru za priče smo imeli tri preživle iz Kočevja — a so jim prepovedali opisati njihove izkušnje. Mislim, da je bilo moje poročilo o izročitvi in poboju v knjigi Minister in pobijanja v bistvu pravilno, podpirajo pa ga še novi dokazi — predvsem nova pričevanja, ki jih objavlja Mladina. Še vedno pa ne vemo, kdo je ukazal pobijanja.

Kot je dejal Djilas, ni verjetno, da Tito ne bi vedel za pobijanja ali da jih ne bi celo on ukazal.

Drugo vprašanje je, zakaj so mu šli Britanci na roko. Djilas in polkovnik Hočevar (v svojem natisnjemem poročilu) sta poudarila okoliščino, ki je nenavadna: če je obstajala nevarnost spopada s Titom, zakaj niso Britanci pomislili na to, da bi uporabili jugoslovanske ubežnike? Partizani so se jih zares bali; to bi bilo povsem samoumevno. Izročitev Jugoslovancev je težje razložiti kot izročitev kozakov. Britanci so očitno imeli razloge, da trgujejo s Sovjeti; in čeprav nikakor ni res, kar so trdili na sodišču, da so namreč Britanci mislili, da hoče rdeča armada napasti Koroško, so bili kljub temu vsi zaskrbljeni zaradi SSSR. In to je bil mogoče Macmillanov motiv. Toda ne le, da se Tita ni bilo treba bati; z izročitvijo ubežnikov niso ničesar pridobili. Pomembni ljudje so izjavili, da so bili zaradi tega popuščanja zelo presenečeni. Osrednja trditev nasprotne strani na sojenju je bila, da je bilo pričakovati, da bo prišlo do spopada s Titom. V tem primeru bi bili ti Jugoslovani izvrstni pomočniki: poznali so nasprotnika, želeli so se bojevati itd.

Do 19. maja je minil strah, da bo prišlo do spopada; pred tem je povzročil neprijeten glavobol, a vendar ne tako zastrašujoč, da bi moral pripeljati do popolnoma neracionalnih dejanj pošiljanja desetih tisočev ljudi — ki jih ne bi bilo treba poslati — v kruto mrt. A resnična kriza je bila v Benečiji-Furlaniji; Koroška je bila glede tega le stransko prizorišče.

● Ali visoka odškodnina, ki jo je prisodila porota, odseva široko razprostranjeno britansko zavračanje problematiziranja britanskih vojaških posegov v drugi svetovni vojni?

Mogoče to velja za poroto, ne strinjam pa se, da je to stališče prebivalstva v celoti. V tem trenutku me zasipavajo s pismi, ki mi izražajo podporo in ki se tudi zgražajo nad tem, kar se je zgodilo. Mislim, da v vsem svojem številnem dopisovanju v zadnjih letih glede tega nikdar nisem prejel napadalnega pisma. Prav tako ne naletim na sovražnost, kadar govorim v javnosti. Mislim, da ljudje to sprejemajo kot neprijetnost, in pogosto se znajdem v paradoksalnem položaju, ko pravim: „Toda to ni bil britanski vojni zločin. Izvršile so ga britanske čete, toda ljudstvo ni vedelo zanj.“ — kajti to je misel, ki je ljudstvo ne sprejme, prepričan sem, da ne. Vemo, kaj je mislila ogromna večina britanskih vojakov: da je bilo to ponižujoče in strašno opravilo.

● Ali bo vladajoči sloj po vašem mnenju dejstva še naprej prikrival?

O ja, sedaj se verjetno smejiyo. Edina stvar, zaradi katere jim ni do smeha, je ogromna publiciteta v tisku in drugih sredstvih javnega obveščanja, ki je bila neizbežna stran procesa. Na tem področju smo gotovo zmagali.

● Ali obžalujete, da ste se zapletli v sojenje?

Da in ne. Obžalujem predvsem zaradi svoje družine. Imel sem možnost, da bi bil tiho; za te zlobne može iz vladajočega sloja — in s tem

ne mislim le tistih, ki so bili neposredno vpleteni, temveč ljudi, ki se bodo trudili to prikriti in ki gledajo na ves svet ter celo na navadne Angleže kot manjvredne... In to je zame nevzdržno. Ne morem jih premagati z golimi rokami, toda če se nihče ne bo boril proti njim, bodo tovrstni ljudje in njihova načela zavladali svetu. Vsi se namuznemo, ko gledamo tiranijo pri drugih. Sramovali bi se, če se ne bi lotil te zadeve, čeprav predpostavljam, da bi živel zadovoljnejše življenje.

● Pripravljate kaj novega o repatriacijah?

Knjiga Minister in pobijanja je razprodana; razmišljam, da bi napisal novo, posodobljeno knjigo — poljudnejšo, takšno, ki se ne bi spuščala v podrobnosti o zaporedju ukazov ipd. To bom storil, če bom pričakoval zaslužek. Ne glede na odgovor na pritožbo sem v resnih finančnih težavah, saj dve leti nisem mogel delati.

● Kaj vas je med sojenjem najbolj pre-enetilo?

Nisem upošteval zelo majenkostnih — čeprav verjetno mnogokrat upravičenih — omejitev, ki jih je mogoče uporabiti glede različnih vrst dokazov. Nekateri od naših ključnih dokazov niso bili sprejemljivi — dokazi, ki bi jih zaradi njihove vrednosti sprejel vsak zgodovinar. Toda v pravu so dopustni ali pa nesprejemljivi. Ljudje so me opozarjali, da sojenje zaradi obrekovanja ni prostor za izpostavljanje zgodovinskih problemov, in to mi je zdaj jasno. Toda po drugi strani sem bil soočen z dejstvom, da ta problem ne bo izpostavljen nikjer. Sedaj so se pojavile zahteve za javno preiskavo repatriacij. Vsi vemo, da javna preiskava repatriacij nikakor ni mogoča. Eno takšno raziskavo so opravili o Waldheimovem vojaškem dosjeju, toda v tem primeru je ne bodo. Ironično je to, da jo bodo mogoče izvedli v Ljubljani, toda v Londonu je ne bo. In to nam pove dovolj.

V tem trenutku je moj položaj videti vse hužji; toda brez tega sojenja bi resnico pokopali skupaj z žrtvami. Končno pa, proces še ni končan.

● Ali ste — kot misli sodišče — „obsedena“ oseba?

Vse to, kar se je zgodilo z repatriiranimi Rusi, ter prikrivanje, ki je sledilo, mi povzroča občutek utesjenosti, zaradi tega sem zelo zelo ogorčen. Vsakič sem končal katero od knjig o tem predmetu, sem globoko upal, da sem končal s to tematiko. Deloma so me k pisanju nove knjige privedli novi dokazi. Včasih sem si mislil: „No, ničesar ne morem storiti za mrtve, zakaj bi si torej uničeval svoje življenje in življenje svoje družine le zato, da razkrijem pričevanja — in mogoče pri tem propadem?“ Toda vedel sem tako veliko o udeležencih — Rusih, Slovencih, Hrvatih — o tem, kaj jim pomeni to, da se razkrije resnica. In prav za to gre: nihče mi ni dejal, da bi rad kogarkoli kaznoval. Čutil sem, da je moja dolžnost, da nadaljujem. Če je to obsedenost, bi jo z veseljem opustil — če bi živel v družbi, v kateri bi jo drugi prevzeli nase.

Mark Thompson

Prevod: Borut Cajnk

(MLADINA, št. 42, Ljubljana, 8. 12. 1989)

RESOLUCIJA

Delegati Zveze društev slovenskih protikomunističnih borcev **TABOR**, zbrani na 33. rednem letnem občnem zboru v Milwaukee, Združene države Amerike:

Pozivamo Skupščino SR Slovenije, da

1. Uradno obsodi pokol slovenskih domobrancev leta 1945.
2. Omogoči izkop zemskih ostankov teh žrtev iz grobov v Kočevskem Rogu, pri Teharju, Št. Vidu in drugod.
3. Omogoči gradnjo primerne kostnice, kjer bi bili ostanki teh žrtev krščansko pokopani, in tako izpolni najosnovnejšo zahtevo vsake civilizirane družbe.
4. Posameznikom ali skupinam dovoli, da se na tem kraju nemoteno spominjajo žrtev slovenske komunistične revolucije.

Za narodno spravo, o kateri se zadnja leta veliko govori, ni so dovolj prazne besede, ampak je treba dejanj. V času, ko se je vsa Vzhodna Evropa otrsela komunističnih tiranij, je čas, da tudi slovenska partija prizna svoj veliki zločin nad narodom in dokaže, da ji je res za narodno spravo, brez katere slovenski narod ne bo preživel.

Glavni odbor TABORA-ZDSPB

TABOR

ZVEZA DRUŠTEV SLOVENSkih PROTIKOMUNISTIČNIH BORCEV

Florijan Slak
RR 1
Thorold, Ont., Canada
L2V 3Y5
"MLADINA"
c/o g. Robert Botteri
Resljeva 16
61000 Ljubljana, Slovenija

15. januarja 1990

Poštovani g. urednik:

V prilogi Vam pošiljam za objavo v Vaši reviji „Mladina“ Resolucijo z občnega zbora Tabora ZDSPB, katero upam, da jo boste objavili, kot je to običaj v demokratični družbi. Za poravnavo tozadevnega računa, prosim, da sporočite podpisaneemu v USA ali kanadski valuti.

Čestitam k Vašemu zagovarjanju demokratične družbe, katere pa ni mogoče ustvarjati, dokler se dosledno in objektivno ne razčisti preteklost; po-

tek in zaključek komunistične revolucije in povojnega pokola slovenskega proletariata — v prvi vrsti kmetov, po komunistično-kapitalistični buržuaziji.

Samo celotna resnica nas bo osvobodila in dala nedolžnim in nepotreb-
nim žrtvam komunistične revolucije tisto mesto, katero jim dejansko pripa-
da. Bodočim rodovom pa bo dokaz, kako se ne sme delati. V celotni resnici bo
vse frazarjenje o „Osvobodilni bobi“ in „Kolaboracionizmu“ ali „kolaboraci-
ji“, odstranjeno na smetišče zgodovine.

S spoštovanjem **Florijan Slak** — tajnik I. r.

“MLADINA”, štev. 5

2. februarja 1990

Vsak nosi svoj križ 1.

Ontario, Kanada, Zveza društev slovenskih protikomunističnih borcev
(American Slovenian Anti-Communist War Veterans Association oz. Confe-
deración de los Anticomunistas Eslovenos Unidos) Tabor nam je poslala reso-
lucijo s svojega občnega zbora v Milwaukeeju, v kateri slovensko skupščino
pozivajo, naj izgradi kostnico, ob kateri bi se lahko posamezniki in skupine
nemoteno spominjali žrtev slovenske komunistične revolucije. „Bodočim ro-
dovom v dokaz, kako se ne sme delati.“

Tolstojev obrambni sklad

Ko smo začeli nabirati denar, da finančno podpremo grofa Nikolaja
Tolstoj v borbi, katero je on začel proti Lordu Aldingtonu, da se najde
tistega, ki je kriv Vetrinjske afere, se nismo zavedali, kako dela angleški
sodniški proces. Naivno smo mislili, da bodo naši rešenci iz grobišč Kočev-
skega Roga prepričali porotnike o grozotah, katere so doživeli, ko so bili
od Angležev predani Titovim partizanom. Sodnik, ki je vodil ves ta proces,
ni dal našim pričam možnosti povedati, kaj jih je čakalo na slovenski
zemlji, ko so bili vrnjeni.

Sodnik je v svojem nagovoru prepričal porotnike, da je lord Alding-
ton samo izvrševal povelja, katera so prišla od zgoraj. Ako pogledamo na-
zaj v preteklost, ko so sodili takozvane nemške vojne zločince, vidimo, da
so se oni posluževali istih odgovorov, pa so kljub temu plačali z življenjem
za vse zločine, katerih so bili obtoženi. Vse narodnosti, ki smo izgubili skoraj
sedemdeset tisoč naših najboljših, smo bili trdno prepričani, da nekaj po-
dobnega čaka tudi lorda Aldingtona; nismo se zavedali, da je na svetu več
vrst sodnih procesov. Ako si bil na strani tistih, ki so izgubili drugo sve-
tovno vojno, si plačal z življenjem za svoje pregreške; če si bil na strani
onih, ki so zmagali, si pa oproščen; zlasti še, če si znana in bogata osebnost
angleškega poretka.

Grof Nikolaj Tolstoj je izgubil tožbo in mora skupno z Nigelom Wat-
som plačati vse sodnijske stroške; poleg tega še kazni za kleveto proti lordu

Aldingtonu v znesku dveh in pol milijona angleških funtov. Tolstoj ni bogat in premožen, da bi zmožgal plačati tako veliko vsoto, zato je vse, kar on poseduje, zaplenjeno, oziroma zamrznjeno, dokler priziv, katerega je Tolstoj vložil proti obsedbi, ni rešen.

Zanimiva je reakcija angleške publike, ko je bila objavljena v časopisih sodba in zlasti še ta velika kazen. Grof Tolstoj je dobil na stotine pisem; poštar je včasih moral prinesiti ta pisma trikrat na dan, toliko jih je bilo. Vsi so bili ogorčeni nad izidom te sodbe, niti eden ni zagovarjal lorda Aldingtona.

Do sedaj smo nabirali denar za „Tolstojev obrambni fond“. Da bo pa Tolstojeva žena lahko odkupila polovico zaplenjene hiše, bomo začeli nabirati prispevke pod imenom „Georgine Tolstoy“, da bo ona lahko rešila dom in domačijo.

V Angliji se govori, če je lord Aldington nedolžen, naj se ustanovi uradna komisija, ki naj najde pravega krivca teh zločinov.

Ivan Palčič

Radikalna gospodarska reforma – na škodo Slovenije

Zvezni izvršni svet je končno predstavil svoj program ukrepov proti jugoslovanski gospodarski agoniji. Priprave so potekale v največji tajnosti, saj je ZIS moral uporabiti enega od preizkušenih momentov, to je šok. In res, 18. decembra popoldne je predsednik ZIS Ante Marković močno šokiral Jugoslovane. Njegovi ukrepi bodo radikalno spremenili dosedanji gospodarski sistem.

Poglejmo nekaj najbolj odmevnih ukrepov. Plače so se zamrznile. Ker večja načelo prostega oblikovanja cen, so se cene že v naslednjih dneh zelo močno dvignile. Tečaj dinarja se veže na nemško marko in se ne bo spremenil do 30. 6. 1990. Dinar je denominiran s sedanjih 10.000 na 1 konvertibilni dinar, kar pomeni 7 konvertibilnih dinarjev za eno nemško marko (ali 12 za en dolar).

Ob še bolj liberaliziranem gospodarstvu pa bodo seveda najbolj sporni tisti ukrepi, ki bodo sredstva razvitih republik še bolj, kot do sedaj, prelivali k manj razvitim.

Marković se lahko seveda najbolj boji socialnih nemirov, saj bodo sedaj podjetja šla v stečaj kot po tekočem traku. Posledica ukrepov bo torej močan socialni šok, saj se bodo plače takoj zmanjšale za 30%.

Popolnoma bo reorganiziran bančni sistem. Vsa pozornost oziroma kontrola se bo usmerila na nadzor bančnega denarja. Zgubaška podjetja tako ne bodo mogla več dobivati dosedanjih skoraj brezplačnih kreditov za plače. Močan pritisk je usmerjen tudi proti klirinškemu trgu (nekonvertibilnemu denarju), ki pomenja veliko breme jugoslovanskemu finančnemu stanju.

Marković je za Slovenijo nesprejemljiv najbolj s svojim političnim de-

lom ukrepov. Namesto da bi se zavzel za politični pluralizem, proti monopolu partije, te nujnosti ni omenil niti z besedico. Nasprotno, pač pa je zahteval takojšnjo spremembo zvezne ustave, predvsem člene, ki bodo Jugoslavijo močno centralizirali, saj je zahteval npr. pravico vlade, da lahko razveljavi in zadrži vsak republiški ukrep, poudarek pa je dal službi državne varnosti, ki se bo centralizirala v Beograd ter dobila dosti večja pooblastila za delovanje po vsej državi.

Gre torej za majhen državni udar, pri katerem Marković vse daje na močno centralistično državo, nič pa na večstrankarstvo in svobodne volitve, kar je temelj vsake zdrave politike in gospodarstva.

Kaj pa bo potem, če Marković vsa ta politična pooblastila dobi — z vsiljeno ustavo — nato pa bo zrušen s srbske strani? Vsa ta ustavno centralizirana pooblastila bi bila v njihovih rokah.

Prva reakcija na Markovićeve ukrepe je še večja razdeljenost države. Srbija je absolutno proti ukrepom. Opozorilni generalni štrajk so v Srbiji in Črni gori organizirali že nekaj dni prej, ko vsebina ukrepov še ni bila znana. Slovenska vlada je sicer dala svoj načelni pristanek ukrepom, pa čeprav bo morala Slovenija nositi vsaj tretjinsko ceno ukrepov. Slovenska opozicija pa zaenkrat molči, razen izjem, ki vidijo rešitev le znotraj slovenskega političnega in nacionalnega prostora s svojo valuto — lipo.

V Cankarjevem domu pa se je začel kongres slovenskih komunistov, ki pa ga je medijsko popolnoma zasenčila romunska krvava drama. Treba je povedati, da je dosedanji predsednik Milan Kučan imel zelo napreden govor — napreden seveda za komuniste. Če je še pred meseci npr. razglašal, da sedanja mlajša generacija komunistov ne more nositi krivde za zablode in zločine svojih predhodnikov, pa je sedaj glasno in jasno povedal, da je „prenovljena ZKS dedič slovenske partije in zato tudi dedič njenih napak“. Ob tem še poudari, da je „odgovornost konkretna in vsakdo odgovarja za svoja dejanja“. Bomo videli! Brez opravičila slovenskemu narodu za vsa zločinska dejanja nima „prenovljena ZKS“ nobene možnosti, da bi bila med vodilnimi silami, ki bi omogočale Slovencem „Evropo zdaj“, kar je bilo glavno geslo kongresa.

Najbolj osupljivo je bilo, da je na tem reformističnem kongresu ZKS v klopih zavzemala vidno mesto stara garda komunistov, ki velja že za sinonim dvojne krvave revolucije, povojnih množičnih pokolov, številnih stalinističnih sodnih procesov, preganjanj kmetov, duhovščine in inteligence ter katastrofalnega eksperimentiranja z gospodarstvom, skratka za skrajno mizerno stanje, v katerem se nahaja danes slovenski narod. Gre za Mačka, Ribičiča in še za nekatere ostale dovčerajšnje staliniste.

Glede na to, kar so počeli, je ta kvazidemokracija „prenovljene ZKS“ prav zelo moteča. Ali ni že višek demokracije to, da ti ljudje mirno živijo s svojo pokojnino? Zakaj se mladi komunisti morajo še vedno razkazovati z njihovo družbo? To obnašanje zasenči vse napredne stavke na tem kongresu ter mlade komuniste zelo diskreditira v očeh javnosti.

Kot da bi bilo načrtovano, je Jože Smole tik pred šokom Markovičevih ukrepov ostro nastopil proti slovenski opoziciji in ji očital nelegitimnost. Hkrati pa je ostro opozoril časopis Delo, češ, da je postal „opozicijski časopis“, in da o njegovi SZDL skoraj ničesar več ne zapiše. Tako Smole, ob tem pa je treba takoj povedati, da je vedno bolj očiten nesmisel obstoja dveh komunističnih organizacij v Sloveniji — ZKS in SZDL — in da se bosta morali nujno združiti v eno.

Gorica, 23. december 1989

Vinko Levstik

Nace Francič

Dvajseto stoletje — prelomnica časa

Ne bojim se ljudi, temveč tistega, kar je nečloveškega v njih.

Ivo Andrić

Zgodovina nas popelje v zanimiv svet, v preteklost človeškega rodu, ker nam odkriva preteklost; moramo vedeti, kaj se je zgodilo prej, kaj pozneje; to pa pomeni, da ta znanost postavlja dogodke v zgodovinski čas. Zgodovina razporeja dogodke tudi po dobah in vekih. Med dobami pa postavlja mejnike, ki nam kažejo konec ene in začetek druge dobe. Tako npr. francoska revolucija izza 1789 pomeni konec modernih časov in začetek kontemporanske — naše dobe. Vsakokrat, ko nastanejo velike spremembe na področjih politike, gospodarstva socialnega reda in kulture, stopamo pred novo dobo.

Nekje je bilo zapisano tole: „Današnji človek živi tako hitro, da nima časa živeti!“ Kar pomeni, da se dogodki v našem času odvijajo z veliko naglico. 20. stoletje je bilo priča dveh svetovnih vojn; v zadnji je uporabilo atomsko orožje (atomske vek), kmalu po vojni pa je človek začel osvajati vsemirje (vsemirski vek). Že dolga leta letajo letala z nadzvočno hitrostjo. Komputerji nam posredujejo gore infomacij itd. Vse to je naredil človek — središče vsega dogajanja — sebi v prid in sebi v škodo; zato res nima časa, da bi mirno živel, kakor so mirno živeli njegovi bližnji predniki.

Naš veliki mislec dr. Anton Trstenjak v svoji knjigi „Dobro je biti človek“, pove mnogo zanimivega o človeku in njegovem odnosu do Boga. Tako npr. pojem upanja za dr. Trstenjaka pomeni: „Smer dobrote v prihodnosti“. In potem nam ga razloži takole: „Za nas kristjane upanje ni samo tolažilni življenjski optimizem, ker se ne opira zgo'j na človeške zmožnosti, marveč ima svojo podlago v Bogu samem. Upanje dobiva v krščanstvu družbeno strukturo. Upanje daje nagibe, da človeku pomagamo iz stiske. Upanje pa obenem z ljubeznijo in dobroto ljudi povezuje v občestvo, ker smo vsi ljudje pritegnjeni v okvir skupnega zveličavnega načrta, ki

nam ga razodeva in obljublja Bog — neskončna dobrota sama. To je potrebno tembolj poudarjati tudi proti raznim utopijam o zemeljski sreči, kakor jo uči ‚vera v napredek‘ in marksistična obljuba o popolni brezrazredni družbi prihodnosti, ko bo vsem vse skupno itd. S tem in podobnimi obljubami in prizadevanju za „boljši svet“ in „boljšo družbo“ gre krščanstvo nekako vzporedno, hkrati pa se od njih kritično ločuje glede končnega cilja človeka in njegove sreče na zemlji. Krščanstvo postavlja končni smisel in srečo življenja onstran minljivosti in smrti. Vse druge teorije odrešitve, ki ostajajo zgolj v okviru sveta in ne gredo v onostranost, spregledajo pri tem meje sveta. Utopičnost je ravno v tem, kakor da svet, njegov napredek in doseganje sreče nimajo mejá.“ Hvaležni moramo biti Trstenjaku, da nam je pojem upanja in sreče razložil preprosto in jasno.

Komunistični oblastniki so nam že med vojno in revolucijo, zlasti pa po vojni razlagali zgoraj omenjene pojme iz perspektive marksistične utopije. Po celodnevem delu na polju nam je zbranim vaščanom tovariš-„učenjaka“ obljubil vso srečo na zemlji, če bomo razumeli in pridno sledili naukom socializma. Rekel je: „Ljudska oblast bo skrbela za vse in za vsakogar. V slučaju suše vam bo posredovala tudi umetnega dežja.“ Iz tišine večera se je utrgal porogljiv: „Hm — hm“ sovaščana — kmeta, ki ni verjel v socializem in njegovo znanost. Ta opazka je tovariša užalila, začel je pospraševati, kdo je tisti reakcionar, ki postavlja v dvom njegove trditve. Nihče od nas ga ni izdal, zato nas je tovariš vse ozmerjal z reakcionarji in potuhnjenici; tudi na gospoda župnika ni pozabil, češ da je skrnil pride-lano žito, ki ga potrebuje ljudska oblast za prehrano svojih meščanov. Taka in podobna srečanja so se šestokrat ponavljala tedaj po slovenskih vaseh.

Morejo taki fanatiki biti graditelji boljšega sveta, kot je bil to preden so tile prišli na oblast? Izkazalo se je kmalu, da ga niso bili zmožni zgraditi, akoravno so imeli enake možnosti kot države na zahodu. Obnova in velik gospodarski položaj Italije in zahodne Nemčije sta uresničila De Gasperi in Adenauer; oba pa sta izšla iz vrst krščanske demokracije. Dežele vzhodne Evrope pod sovjetsko kontrolo pa so gospodarsko zaostale vase zaprte — siromašne. Vzrok te zaostalosti je bil pomanjkanje svobode.

Ob koncu preteklega leta je bil končno odstranjen berlinski zid, mejnik med svobodo in nesvobodo. Nekateri svetovno znani časnikarji so ta dogodek označili kot velik mejnik, ki se more primerjati z zavzetjem pariške Bastilje v prvi fazi francoske revolucije. Dejstvo je, da berlinskega zidu ni več in z njim je prekinjena mrzla vojna med vzhodom in zahodom.

Vse velike revolucije so prinesle človeštvu spremembe na vseh področjih javnega življenja. To je npr. storila velika industrijska revolucija v Angliji sredi prejšnjega stoletja. Boljševiška — oktobrška revolucija, pa je Rusom prinesla solze, kri in sužnost; prav tako tudi narodom, ki jih je v poznejših letih uklenila v svoj objem. Sedemdeset let po tem pa je očitno opešala njena napadalna moč; zato ker je bila započeta in izvedena brez ljubezni in svobode.

Bog — Narod — Domovina!

Sedanji oblastnik Mihail Gorbačov, velik reformator komunizma je prvi spoznal, da z golim nasiljem ni mogoče ustrahovati narodov SZ in ostalih, ki tvorijo Varšavski pakt. Da bi preprečil popoln razkroj komunizma, je izumil „perestrojko“, to je velik političen, gospodarski in kulturni preprič, ki je zajel milijonske množice na vzhodu, a je istočasno utegnil očarati državnike in ljudsko mnenje na zahodu, da mu bodo tile z milijoni dolarjev pomagali reševati zavoženo socialistično gospodarstvo.

Poljaki s svojim narodnim junakom Lech Walensom na čelu „Solidarnosti“ še vedno živijo pod oblastjo komunizma. Vzhodni Nemci niso več fizično ločeni od „zahodnih“, a so prav tako nesvobodni. Tudi Čehoslovaki, Madžari in Bolgari nimajo svobode. Romuni, ki so ob koncu preteklega leta za ceno velikih človeških žrtev strmoglavili Ceaucesca, prav tako živijo še naprej v komunističnem bloku. Kje je torej tista svoboda, o kateri že dolga leta sanjajo ti narodi? Komunizma očitno še ni konec, ker je to „zvit volk 20. stoletja“; sedaj zavito v ovčje oblačilo postaja tembolj nevaren. Pastirji se moramo pomnožiti in biti skrbni čuvarji svojih čred, če jih hočemo obvarovati njegove lakomnosti! Tudi Slovenci moramo biti previdni, da nas ne najde speče.

Za konec pa še tole: preteklo leto je naše zdmsko časopisje mnogo pisalo o grofu Nikolaju Tolstoju, avtorju knjige „Minister in pobijanja“. Vsebina te knjige je v visokih angleških krogih dvignila obilico prahu. Lord Aldington, obdolžen kot glavni krivec nasilne repatriacije razoroženih slovenskih domobrancev, Kozakov in drugih protikomunističnih bojnikov, je sprožil tožbo proti Nikolaju Tolstoju, češ da so njegove trditve v zgoraj omenjeni knjigi neutemeljena obrekovanja napram njegovi osebi. Izkrivljena angleška justica je kljub verodostojnim pričam, ki so doživele Vetrinje in pozneje masovno pobijanje v Rogu in drugod, odločila tožbo v prid lorda Aldingtona. „Tolstoj izgubil tožbo“, se je glasil naslov v Svobodni Sloveniji lanskega novembra. Novica nas je močno potrla, ker je bila Vetrinjska tragedija pod sodiščem v Londonu že v drugič obsojena na smrt 44 let pozneje. Razumljivo je, da lažje pišemo o uspehih ter zmagah. Neuspehi so vedno opisani le na kratko. Vendar se tudi teh porazov ne smemo bati; saj jih Slovenci doživljamo skozi 1400 let naše zgodovine po tuji, pa tudi po lastni krivdi; a kljub temu smo še vedno živi in pripravljeni biti boj za našo slovensko svobodo, brez katere kot narod ne moremo živeti!

Naša vest nam narekuje, da moramo še v naprej ostati solidarni z Nikolajem Tolstojem, saj smo šele po njegovi zaslugi vsaj 1989. leta mogli zaklicati v veliki svet o strašnem genocidu Slovencev. Hvaležni mu bodimo in ne pustimo ga samega v nesreči! Zavedajmo se, da naša borba ni bila zaključena na Vetrinjskih poljih in tudi ne na procesu v Londonu. Ta se mora nadaljevati podvojena vse dokler ne bomo dokončno izbrisali iz naše slovenske zemlje sramoto 20. stoletja — komunizem!

Bog — Narod — Domovina!

Stane Pleško: DOMAČIJA V VIHARJU

Založba: DSPB TABOR. · Tisk: Croatian Franciscan Press, Chicago, Illinois, ZDA, 1989. — Str. 351.

Stane Pleško je močna osebnost naše zdomske srenje. Je eden izmed njenih najbolj izpostavljenih garačev ne samo v Kanadi, kamor ga je usoda zanesla po čudežni rešitvi iz teharskega zbirališča mučencev za novo Slovenijo, temveč tudi v Združenih državah Severne Amerike in preko torontskega mesečnika „Slovenska država“, ki ji je po smrti neumornega Vladimira Mauka mentor in duša, pa seveda preko revije „Tabor“... poznan po vseh celinah zemeljske oble, kjer že 45 let ohranjajo zvestobo Sloveniji njeni najboljši sinovi — ostanki za komunistično revolucijo žrtvovane generacije. Kdo more prezreti njegove zgodovinske doprinose ter v zvestobi in premočrtnosti izkristalizirane načelne govore in članke, ki bi jih bilo težko prešteti? Toda Stane Pleško tudi kot pisatelj ni nepoznan. Po prvih dokazih literarnega obdelovanja slovenske usodnosti izza najbolj krutih let 1941-1945 je sedaj postavil pred nas svojo obširno povest „Domačija v viharju“, kjer je dokončno dokazal, da je — pisatelj. Nadarjen, zdrav, močan služabnik slovenske besede! Zato je pri oceni te knjige že treba uporabiti resno merilo.

Pri tem moramo osnovno pribiti dejstvo, da naš pisec po desetletjih trdega dela za pošteno preživitev ugledne slovenske družine na tujem šteje dneve svoje jeseni v Torontu, Kanada, v angleškem okolju, kjer mu je angleščina bolj vsakodnevni spremljevalec kot slovenščina. Pomislimo, da se npr. Tone Svetina, ki nepretrgoma živi na slovenski zemlji, baje razume na slovenske stavčne tvorbe in ločila kot zajec na boben, pa je ob dobrem lektorstvu vendarle očetoval reprezentativnemu orjaškemu tekstu „Ukana“. Kaj so torej pomanjkljiva ali narobe postavljena ločila, pa celo nekateri slovnični in jezikovni spodrsaljaji v Pleškovi povesti?! Pri tem je bila „Domačija v viharju“ tiskana stotine kilometrov daleč od pisatelja, brez njegovega nadzorstva, v Chicagu, v Združenih državah, v slovenščine nevešči tujejezični tiskarni — brez strokovnega korektorja in še celo brez vsakršnega lektorstva — v založbi DSPB TABOR, ki nima nikakšnih visoko segajočih pretenzij.* Kaj naj torej štejejo nekateri čisto tehnični pomanjkljaji v knji-

* Kljub temu je TABOR v letih svojega delovanja založil že nad ducat samostojnih knjig; med njimi 4 zvezke „Matice mrtvih“ in dve izdaji „Bele knjige“ (pa posebej še izdajo v angleščini) s tisoči imen žrtev komunistične revolucije na Slovenskem, ki so edine prisilile nesrečnega Edvarda Kocbeka, da je končno vendarle spregovoril in tako sprožil vse, kar se je potem na Slovenskem začelo dogajati — in se še dogaja. — Op. ured.

ževnem delu, ki bi lahko bilo v zaslugo npr. celovški knjižni bratovščini, kateri sicer ne kanimo (najmanj jaz!) odgrizniti niti mrvice zaslug za slovenstvo, pa ga kljub temu, da je založila tudi kopico knjig, ki s pričujočo Pleškovo povestjo ne vzdržijo primerjave, ni sprejela v svojo založbo, ko bi tako „Domačija v viharju“ sicer lahko izšla že leta 1987!?

Saj Pleškova povest ni nekaj posebej „originalnega“ v slovenski književnosti. Je zgodba, kakor bi jih lahko bilo na tisoče iz tiste dobe v slovenskem slovstvu, če pero slovenkega besednega genija ne bi bilo obsojeno v desetletja trajajoči ostracizem, kjer je bilo največkrat zamenjano za rudarski kramp in gozdarsko sekuro, ali v „najboljšem“ slučaju za poslovne knjige, kar je bilo za slovensko pero še bolj usodno... — Je zgodba preprostega, pa poštenega slovenskega fanta iz Dobrove v ljubljanski okolici, t. j. iz piščeve očetnjave, ki je padel pod krvavo kolesje komunistične revolucije prav za časa tuje okupacije in se rešil v svobodo v daljni tuji zemlji Kanadi, od koder se po predolgih desetletjih garaštva, sprva za goli fizični obstanek, pozneje za gmotni napredek, povrne v ljubljeno, nikdar izsanjano domovino — na porušen dom, pa v zarjo slovenske pomladi.

V ta navidezno preprosti okvir je pisatelj nagrmadil toliko epičnih doživljavaev trpečega slovenskega kolektiva, da zgrabi tudi zahtevnega bralca in ga ne izpusti, dokler knjige ne konča. Je realistična zgodba našega malega človeka, ki je v najbolj črni noči ustvarjal najbolj svetlo epopejo našega ljudstva. Ta epopeja, ki je našemu narodu manjkala, je po krivdi izrodkov slovenske matere naravnost obsojena, da postane kašipot našim rodovom v neminljivo bodočnost. Povest je brez deklamatorskega, kaj šele agitatorskega patosa, resnično, avtentično doživetje tisočev in tisočev žrtvovane generacije: Svobodna Slovenija!

Bralec čuti, da je pisatelja to več kot štiri desetletja bolelo, dušilo... Sedaj je izbruhal. Zakaj čisto prirodno, iz same notranje nuje, brez iskanja zunanjih efektov vse izzveni v himno — novega Slovenca, kakršnega je dalo slovensko domobranstvo. Dokaz? Štirideset in več let so se rdeči povampirjenci z izmozgavanjem poštenega, marljivega, bogaboječega Slovenca v potu svojih iznakaženih obrazov trudili, da bi to podobo popačili. Desetletja so se potili tudi tisti, ki so v času preizkušenj mahali v prazno, tisti, ki so k porušenim in požganim slovenskim domačijam pristavljali svoje politične ponvice, v katerih so pogrevali neužitno, preživelo godljo svojih klikarskih stremljenj, ko je slovenski človek na Dobrovi in v tisočih slovenskih vasi skupaj s svojim slovenskim domobranstvom že krvavel za — Svobodno Slovenijo. S preprosto, neizumetničeno besedo takratnega slovenskega fanta-domobranca je Stane Pleško vse to v neštevilnih otenkih, ki poživljajo zgodbo, odločno razkrinkal na 351 straneh svoje knjige. Knjiga je namreč precej več kot umetniška literarna stvaritev; je tudi zgodovinski dokument. Zakaj pisatelj sam na začetku knjige pravi, da se je „za čim bolj stvaren prikaz življenja po naših vaseh posluževal resničnih hišnih imen, v glavnem tistih ljudi, ki so v revoluciji na eni ali drugi strani igrali kakšno vidnejšo vlogo.“

Še nihče doslej ni tako nazorno opisal takratnih razmer na naši vasi, ki je največ trpela, ko „se ti je sosed raje umaknil, kot pa te pozdravil“. Takšno vzdušje so prav za časa okupacije s krvjo in ognjem znali ustvariti rdeči prekucniki, ki pozneje v 45 letih niso bili sposobni dati narodu elementarnih pogojev za dostojno preživljanje, kaj šele za napredek. Narobe; s suženjskimi metodami so ga pogreznili v — v vsej njegovi zgodovini edinstveno — mračnjaštvo. Zato je treba prebrati Pleškovo knjigo, da na živih, iz življenja vzetih primerih dokončno razumemo, s kakšnimi sredstvi so to pripravljali. Saj imamo kopico dobrih tekstov iz tiste dobe; toda še nikdo ni zadel tako točno v srž problematike. Pleško s svojimi junaki namreč „gre za obupnim klicem naših nesrečnih vasi“. Ne popisuje „velikih“ usod, temveč pripoveduje „žalostno zgodbo, ki ne bo nikoli do konca povedana“, grozotno zgodbo „malih“ ljudi, zakaj „preizkušnje so obrodile veliko obilnejše sadove v preprostih kmetih kot pa v tistih, ki mislijo, da so nekaj več.“ Zato so bili tisti, ki so nam takrat kazali pot, ti naši „mali“ ljudje, ki so dali domobrance kot je Pleškov junak Andrej, kateremu je ta „služba za naprej dolžnost“.

Kaj takšnega nam je lahko dalo samo pero pisca, ki vsega tega ni so-doživljal samo fizično, ampak s pametjo in predvsem s srcem. Skozi vso grozljivo tematiko knjige je namreč potegnjena rdeča nit dobrote, ki je zakoreninjena v pravici. Dobrota in zvestoba našega človeka rodni zemlji sta gonilni sili, ki vodita Pleškove junake skozi njihovo usodnost. Tudi njegove protijunake v povesti, partizanske mobilizirance in zapeljance, ki so spričo tujih okupatorjev slovenske zemlje mislili, da stoje za dobro stvarjo, četudi so izvrševali zločinske ukaze v resnici samo za izvedbo komunistične revolucije. Pod to prizmo je dirljiva zgodba partizana, ki reši Andrejevega otroka grozne smrti v požigu domačije, in tudi Andreja samega po desetletjih tujine privabi nazaj na rodno domačijo. Ne v Andreju, ne v drugih junakih povesti ni drobca maščevalnosti. Podžig njihovemu junaštvu, hrabrosti, vztrajanju in vzdržljivosti je z ljubeznijo prežeta zvestoba Bogu, narodu, domovini — Svobodni Sloveniji. Zakaj tudi končna poglavja, ki že opisujejo zarjo slovenske pomladi, in ki bi še pred nekaj leti utegnila biti utopična in zato morebiti marsikomu odbijajoča, so danes že povsem realistična.

Vsi liki v povesti, od glavnega junaka Andreja do najbolj anekdotičnega, so temeljito izklesani in dodelani — tudi za tiste črvojede, ki ob pomanjkanju drugačnih argumentov tem bolj vztrajno iščejo pomanjkanja psihološke temeljitve in izgradnje v neki vrsti našega pripovedništva. Pleškove junake je izdelala zgodovina! Tako v preprostih elementih Pleškovega lagodnega besedovanja ne izsledimo nikakšnega „za lase privlečenega“ modrovanja, praznega besedičenja in nepotrebne „psihološkega“ razoniranja Pleško šteti z besedo. Zato se tem bolj razvname v naravnost ljubavni pesmi svoji sanjani, izgubljeni rodni grudi in v epičnih opisih, kot sta npr. — poleg mnogih drugih — prizora rešitve izpred brezna na Krimu in požig

domačije, ki bosta bralcu težko ušla iz spomina. Odnosi med ljudmi so tudi v zmedbi tragičnih dogajanj povsem naravni, saj sredi razredčenega vzdušja iz strahu porojenega nezaupanja in opreznosti njegov junak pribije: „Če hočemo boljših časov, moramo postati drugačni, boljši ljudje.“ Tudi za to — mogoče prav zavoljo tega — je krvavelo domobranstvo. Zato so ga komunisti še po končani svetovni moriji hoteli fizično ugonobiti na stotinah morišč slovenske zemlje — zato so se mu nekateri odrekli in ga še zanikajo... Ker je narod v domobranstvu našel svojega duha! Objektivno gledano je oboje nemoralno. Zakaj oboji so s svojimi perverznimi in ničevimi stremljenji dobro slovensko ljudstvo izigrali v bratomorno samouničenje...

Pleškovo živo, sočno pripovedovanje teh usodnih pretresov je dražje vzbudljaj prav v srčiko našega domotožja in spominov, kateremu ne bo mogel uiti nikdo naše generacije v tujini. Vsi se namreč ne bomo mogli povrniti kot Andrej — in premnogo bo za vselej odtujenih žlahtnih sadik naše zdomske zadruge, ki bodo uspevale in bogatile daljnje, eksotične prekomorske širjave. Tudi tega so krivi komunisti!

Stane Pleško nam je prilil goriva, ki je v premnogih naših leščerbah že začelo usihati, da vztrajamo, pa da predvsem nova mladina v domovini, po pozabljivci, pa še preostali ideologi sovražstva in zločina dokončno spoznajo vso resnico komunistične revolucije prav za časa tuje okupacije na Slovenskem, kar je izviren, v nebo vpijoči greh, zgodovinska sramota marksističnih političnih šarlatanov. Kajpak rušenje desetletja vsiljevanih, privzgojenih mitov za premnoge pomeni celo vprašanje eksistence, življenjskega smisla.

Žive priče nezadržno odmiramo. Toda poleg grmade drugih neumrljivih spominov bo tudi Pleškova „Domačija v viharju“ neizbrisno pričevanje, kako si je slovenski zdomec vseh 45 let tujine predstavljal — spravo: Dobrota v Pravici!

Dr. Stanko Kociper

KONZORCIJ "TABORA" IN TABOR ZDSPB

želijo vsem slovenskim protikomunističnim borcem sotrudnikom,
dobrotnikom, naročnikom in bralcem

v s e b l a g o s l o v e b o ž j e z a
P R A Z N I K V S T A J E N J A

ki naj bo nam vsem simbol upanja v naše vstajenje za
BOGA — NAROD — DOMOVINO

Tema za razmišljanje

DEMOKRATIZACIJA ŠE NI DEMOKRACIJA, KAKOR TUDI SVOBO.
DA NI RAZBRZDANOST.

DrSK.

MINISTER IN POKOLI

(Nadaljevanje)

Komaj je Osmo armada prejela ta telegram od generala McLeoda (AFHQ), je že prišel drugi od Alexandra samega. V njem je Field-marshal McCreeryju v podrobnosti odgovoril na njegovo prejšnjo zahtevo za točna navodila glede vrnitve Jugoslovancev. Tudi je določil točen dan (25. maj) za prihod štabnega oficirja od AFHQ, ki bo pooblaščen razpravljati o postopku, ki je zdaj natančno določen:

To razveljavi FX 79968 z dne 22. maja (navedeno zgoraj). V soglasju z vašo zahtevo v U128, bo 25. maja k vam prišel zastopnik tega glavnega štaba na razgovor o postopku, ki je takole zamišljen:

Para 1) Noben Jugoslovan, ki je prišel v roke zavezniških čet, ne bo vrnjen direktno v Jugoslavijo, ali bo proti njegovi volji izročen jugoslovanski vojski.

Para 2) Para 1 vključuje: četnike, ustaše, Hrvate, Slovence in razne pobegle civiliste, vključno ženske in otroke.

Para 3) Vsi zgoraj navedeni bodo premeščeni v primerna zbirališča in bodo zaslišani.

Para 4) Na podlagi zaslišanja bodo potem razdeljeni v dve grupi:

A) Tisti, ki so se borili proti Titu, bodo smatrani kot vojni ujetniki ali kot predano sovražno osebje. Ti bodo odgovornost armade.

B) Vsi drugi. Z njimi bomo postopali kot z begunci. Tisti, ki so v Italiji, so odgovornost ALCOM (Allied Control Commission); tisti v Avstriji postanejo odgovornost ALCOM, kakor hitro prestopijo avstrijsko-italijansko mejo s Peto ali Osmo armado.

Para 5) CCS (Zavezniški glavni štab) bo določil proces za grupo A.

Para 6) Osebe v grupi B bodo v začetku nameščene v ALCOM in UNRRA (Administracija Društva Narodov za pomoč in rehabilitacijo) taborišča za DP osebe v Italiji in Phillipeville. (DP — Displaced Persons — t. j. begunci.)

Namen teh predlogov je bil jasen; da podrobno razlože že veljavni postopek, začrtan v Alexandrovem prejšnjem sporočilu od 17. maja, kjer je določil, da morajo biti četniki in odporniški Jugoslovanci premeščeni v Italijo. Da je bil to res njegov namen, je potrjeno z razlago, ki jo je pri-

pisal ameriški politični svetovalec v Caserti Alexander Kirk, ko je gornje navodilo še isti večer poslal svojemu Zunanjemu ministrstvu:

AFHQ danes obvešča svoje komandante na terenu, da po stopke glede nameščanja Jugoslovanov (Glej naš 2332, 18. maj) v severni Italiji in Avstriji določa, da bodo vsi, ki so sodelovali s sovražnikom, preseljeni v skupno zbirališče, kjer bodo obravnavani kot vojni ujetniki ali kot predane sovražne osebe. CCS bo naprošen za navodila za končno nameščenje. Pobegli Jugoslovani bodo poslani v begunska središča. Jugoslovani, ki so pod varstvom zavezniških čet, pod nobenim pogojem ne bodo vrnjeni v Jugoslavijo. Da se prepreči nadaljnje prodiranje preko meje, bosta južnoavstrijska in zapadna meja Julijske Benečije za Jugoslovane zaprti.

Dasj vsebina MacLeodovega odloka izgleda kot načrt za vrnitev večine Jugoslovanov s teritorija 5. korpusa, vendar ni razloga za domnevo, da je McCreery gledal na to kot na kako nasprotje z Alexandrovim odlokom od 17. maja (v katerem je glavni poudarek na „prepovedi uporabe sile“, kar je ostalo v veljavi) ali nasveti v njegovem sporočilu od 23. maja. Kakorkoli že, se zdi neverjetno, da bi McCreery delal v očitnem nasprotju z Alexandrovimi željami, posebno še ko je v teku dveh dni pričakoval njegovega odposlanca. Naslednji dan je prišlo Alexandrovo potrdilo, da bo odposlanec odšel iz Udin na razgovor.

Do tedaj Osma armada ni prejela nobene vesti o kakih neprijetnostih ali odporu pri izročanju hrvaških vojakov. Ni dvoma, da je McCreery mislil, kako lepo bi bilo, če bi begunci, natrpani v Avstriji, premagali svoj strah in se vrnili domov. Alexandrov odlok od 17. maja je bil v soglasju s človečansko tradicijo britanske vojske in, kot smo videli, je bila misel, da bi brezpravne ljudi prisili v negotovo usodo, pri večini angeških vojakov odvrtna. Vendar je tisti na hitro pripravljeni odlok (katerega je zdaj Alexander sam hotel razjasniti), vseboval vidno nelogičnost: pravzaprav je beguncem prepovedal vrniti se domov, ker je bilo možno, da bi se zdaj, ko se je začetna panika polegla, neznano število beguncev hotelo vrniti; toda po Aleksandrovi odločbi bi morali biti vsi preseljeni v Italijo.

Zdaj pa je bilo predlagano, da se jim to dovoli, ali se jim celo prigovarja k temu, če mogoče, kar je bilo bolj logično, toda pod pogojem, da k temu niso bili prisiljeni. McCreery je hotel obdržati tiste, katere bi Britanci morda pozneje kaznovali, vsi ostali pa, ki bi se vračanju uprli, bi bili prestavljeni v Italijo, kot predvideno.

V arhivih se o tem razgovoru ali njega sklepah ni ohranil noben zapisnik, ni pa nobenega dvoma, da se je tak razgovor res vršil. 23. maja je štab 6. oklopne divizije zvedel, da jih bo jutri ali pojutrišnjem obiskal komandant armade. Njegov obisk bo trajal kratkih petinštirideset minut, v tem času pa bi rad govoril z brigadirjem Vernejjem in polkovnikom Rose-Price-om, ker sta bila ta dva najbolj povezana s taboriščem v Vetri-nju in predlaganim vračanjem. Res je prišel v petek zjutraj, dne 25. maja.

Če upoštevamo, da je bil za obisk odmerjen le kratek čas in da je bil za isti dan napovedan tudi obisk Alexandrovega zastopnika, potem ni moglo biti samo naključje, ki je tisto jutro generala prineslo v vetrinsko taborišče. Verjetno je bil njegov namen, da osebno oceni moralo in razpoloženje beguncev, preden bi formuliral postopek, katerega je predložil Alexander. Če je imel še kakšne dvome v Keightleyjev in Lowov predlog, da se beguncem prigovarja, naj se vrnejo domov, namesto da bi postali nepotrebno breme zaveznikov v Italiji, so se mu ti dvomi gotovo razblinili, ko je videl taborišče.

Tisti dan naj bi odšel transport Srbskih prostovoljcev. Vladalo je veselo vzdušje in družine iz sosednega civilnega taborišča so se zbrale kakor prejšnji dan, da se poslove od svojih moških, s katerimi se bodo kmalu spet sešli „v Italiji“. Res, tistega dne se je začelo šepetati, da verjetno ni vse tako prav, kot izgleda, toda moškega, ki je te govornice razširil, je general Krenner, slovenski komandant, ozmerjal, češ da razširja alarmantne vesti in povzroča sovražno razpoloženje proti Angležem. Nič ni bilo opaziti, da bi se vrnitvi kdo upiral, ravno nasprotno. McCreery je vedel, da je cilj Srbov Jugoslavija, ni pa mogel vedeti, koliko so oni to verjeli; razen seveda, če bi ga Keightley (ki ga je spremljal) razsvetlil.

Generalov pregled je bil še bolj površen kot po navadi. Deževalo je in v sosednjem civilnem taborišču je sestra Rdečega križa zapisala v svoj dnevnik: samo takrat je stopil iz avtomobila in zagazil v blato, ko mi je podal roko. Časopisni reporter Osme armade me je potem lovil...

Zelo verjetno je, da sta se oba, Keightley in Alexandrov zastopnik, vrnila v Italijo pomirjena, da vsaj trenutno ni bilo treba misliti na vsestranske priprave za sprejem velikega števila beguncev v Distonu.

Kar se tiče generala McCreeryja, je vse gornje zelo teoretično. Mi enostavno ne vemo, kako daleč so mu odkrili resnico. Kar moremo z gotovostjo reči, je, da niti ljudje, ki so imeli veliko več prilike oceniti resnični položaj kot pa McCreery, niso odkrili, kar se jim je dogajalo pred nosom. Visok funkcionar pri Upravi vojaške vlade v Avstriji je bil tisti teden, ko so vračali Srbe in Slovence, zaposlen v taborišču. Poročilo nekega uglednega ujetnika, ki je ušel, ga je prepričalo, da čaka strašna usoda tiste, ki so bili vrnjeni čez mejo v Jugoslavijo in je, kot bomo kmalu videli, ostro protestiral proti takemu postopanju. Toda, vsaj tako izgleda, čeprav je dejansko živel v taborišču, ni nikoli odkril taktične prevare, ki je žrtve prepričala, da gredo v Italijo.

Ujeti begunce v zanko je zahtevalo malo bistroumnosti in prav tako malo previdnosti. Le redki srbski in slovenski oficirji so razumeli nekaj besed angleščine, razumeli pa so dovolj, da so bili pomirjeni po ponavljajočih obljubah „na častno besedo britanskega oficirja“, da ne bodo predani partizanom, ampak bodo poslani v Italijo. McCreery je prišel drugi dan te operacije, ko sta splošni optimizem in vera v Britance še prevladovala po celem taborišču.

Veliko je, kar verjetno ne bo nikoli odkrito, toda glavni obrisi so jasno podani. Alexandrovo mišljenje je bilo vseskozi nespremenjeno. Od 17. maja naprej, ko je prepovedal vračanje, ni nikdar nameraval prekršiti načela, da bi ljudje, za katere je bil odgovoren, bili izročeni sovražniku proti njihovi volji. V zapisnikih za mesec maj ni nič takega, kar bi mu dalo misliti, da se njegovim navodilom smejejo. Dasi so dokazi v slučaju McCreeryja manj prepričljivi, se mi zdi primerno sklepati, da je mislil enako kot njegov prijatelj Field-Marshal in ni imel vzroka sumiti, da se ukazom, katere je on posredoval, izogibljejo in jih ne izpolnjujejo.

Po drugi strani pa lahko brez vsakega dvoma pokažemo, da je bil brigadir Low, kateremu je Keightley zaupal nadzorstvo jugoslovanskih operacij, udeležen pri prevarah svojih predpostavljenih in napram beguncem, ki so bili pod njegovim nadzorstvom. On je odločil, da jih vrnejo, in to še predno se je o tem pogovoril s partizanskim komisarjem, in je to pripravil proti obstoječim navodilom. „Pooblastilo“, ki ga je prejel, ni bilo namenjeno za kar ga je uporabil in je bilo dobljeno samo na podlagi napačnega prikaza dejstev. Končno, operacija je bila izvršena na tak način, da bi jo malokateri ali pa nobeden od oficirjev v korpusu sam ne bi začel, in se je vsem, ki so jo bili prisiljeni izvrševati, gabila. Vsekakor je treba dodati, da je moral biti motiv za njegovo početje nekaj izrednega. Kaj je bilo — ostane nejasno. Edino, kar se more zagotovo reči, je to, da je težko razumeti, kako bi imelo kakšno zvezo s potrebami 5. korpusa, ko pa bi z odlokom AFHQ od 17. maja bili begunci itak odstranjeni iz njihovega teritorija.

Rezultat teh kompliciranih dejavnosti je bil, da je Glavni štab 6. oklopne divizije dne 23. maja popoldne izdal ukaz za evakuacijo Srbov in Hrvatov za prihodnji dan. V Vetrinjskem taborišču je angleški komandant izročil slovenskim, srbskim in hrvaškim poveljnikom odlok za premik. Slovenskim in višjim četniškim oficirjem je razložil, da bodo oni in vsi njihovi spremljevalci preseljeni v Italijo, da se pridružijo generalu Damjanoviću. Kot smo že videli, je bilo v taborišču veselo razpoloženje in novica se je hitro raznesla. Naslednji dan je bil praznik slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda, kar so smatrali za dobro znamenje.

Prva grupa, ki naj bi bila odpravljena, je obstajala iz tisoč srbskih četnikov pod poveljstvom polkovnika Tatalovića in njegovih oficirjev. Naslednje jutro so zgodaj vstali, podrli svoje šotore in se kot ponavadi zbrali k jutranji molitvi. Z. R. Prvulović, ki je bil takrat nižji častnik v 2. polku jugoslovanskih prostovoljcev, se živo spominja prizora:

Šest je že ura! Čas je bežal. Gleddajoč v obovet polno prihodnost je bilo dovolj, da nas je preneslo v nadnaravni svet. Polk se je postavil v vrsto in starejši duhovnik Žiga Bogdanović je bral molitve, proseč Boga za srečno pot. Njegove mehko zveneče besede so se mešale z dežjem, ki se je odbijal od tal. Dež

je drsel po naših licih, pa smo ga komaj čutili. Naše misli in srca so bila drugje, zgubljena v molitvi in zahvali.

Prišel je čas odhoda. Mirno in ponosno smo šli mimo četnikov in mimo številne skupine ustašev. To predhodno točko smo kmalu pustili zadaj, ko smo se pomikali proti pravemu zbirališču. Četa za četo je šla po blatni cesti in čez namočena polja. Spet smo se postavili v vrsto. Moj polk je bil prvi; kako veseli smo bili tega! V resnici smo smatrali za največji privilegij, biti na čelu naše zdecimirane vojske. Ker smo prišli dosti pred napovedano uro, smo posedli in čakali Angleže. Ko so prišli, smo bili že nepotrpežljivi in do kože premočeni. Radi bi že šli naprej. Angleški vojaki, ki so nas hitro in natančno preiskali, so bili hladni in brezizrazni, toda vedno, če niso bili drugače zaposleni, so držali roke na pištolah. Več mojih prijateljev mi je kasneje reklo, da so nekateri angleški vojaški skrivaj izražali obžalovanje, kar pa se je smatralo le za prijateljsko gesto. Med preiskavo so prihajali tovarnjaki in se uvrščali ob zarisanih črtah. Na naše presenečenje se nam je zdelo, da se jim nič ne mudi.

Končno se je nalaganje začelo in tudi to se je zdelo, da bo trajalo celo večnost. Nalagali so predpisano število, ne več in ne manj — vse do zadnjega. Vozila, ki smo jih dobili, kot je bilo prejšnji večer obljubljeno, smo rabili za prevoz pičle prekrbe, odvišne prtljage in vsega drugega, kar se nam je zdelo vredno vzeti s seboj. Imeli smo tudi svoje lastne motoriste, kar precej jih je bilo. Nosili so se zelo ponosno in resno, čeprav so bili nekateri precej nestabilni na motorjih, katere so dobili od zaveznikov.

Nina Lenček se spominja, da se je pridružila družinam odhajajočih mož. Te družine so prišle iz sosednjega taborišča (civilnega), da jim zažele srečno pot. Šli smo vsi, ker je vsak domobranec tam imel mater, očeta, sestro ali zaročenko. Prišli so vsi, da se od njih poslovijo. Njen oče, mati in sestra so tudi bili med onimi, ki so odhajali s prvim transportom. Čeprav nepovezani z vojaštvom, so hoteli izrabiti priliko, da v Italiji pripravijo nov dom, ker je bila mati Italijanka.

Ko so vojaki stopali na tovarnjake, 25 na vsakega, je polkovnik Tatalović stopil k angleškemu oficirju, ki jih je nadzoroval.

„Major, kam gremo?“ je vprašal.

„V Italijo, da se pridružite vaši armadi,“ je odgovoril.

„Častna beseda?“ je vztrajal Tatalović.

„Častna beseda,“ je hitro odgovoril Anglež.

Ponovno zagotovljen je Tatalović splezal na tovarnjak.

Vladimir Ljotić, vzgojni oficir v 2. polku srbskih prostovoljcev, se še posebno živo spominja tistega dne. On je eden od redkih, ki so preživel.

Kakor vsi drugi, je tudi on slepo verjel angleškimi zagotovitvam, da gredo v Italijo, kjer se bodo pridružili svojim tovarišem. „Ko se je konvoj pomikal vzhodno po Roški dolini, v obnašanju naših spremljevalcev ni bilo opaziti ničesar, kar bi moglo povzročiti sum. Transport se je moral često ustaviti na križiščih. Naši možje so zapuščali vozila, da se olajšajo, ali da se pogovorijo s prijatelji na drugih avtomobilih. Britanski spremljevalci so bili zaradi tega popolnoma brezskrbni. Če se je transport kar na hitro premaknil, so morali naši možje teči, da so spet dohiteli svoj voz.“

Šele ko so prispeli na majhno železniško postajo Maria Elend ob vznožju gora, ki ločijo Avstrijo in Jugoslavijo, je Ljotić postal nezaupljiv do angleških namenov. Ko so izstopili, jih je obstopil močan oddelek vojakov; nosili so puške z nasajenimi bajoneti, v krogu okoli njih pa so stali tanki in oklopna vozila. Ob istem času je na postajo pripeljal vlak. Eden od srbskih oficirjev iz prvega tovornjaka je prišel k Ljotićevi grupi in ves razburjen kričal, da je videl partizane, ki so izstopili z vlaka in so se skrili na postaji. Ljotićev strah se je večal z vsakim trenutkom. Nekega domačina, ki je postajal v bližini, smo vprašali, kam pelje ta proga. Odgovoril je, da pelje v smer, od koder smo prišli, na drugo stran pa v Jugoslavijo. Kaj pa glede direktne proge naprej, preko Beljaka v Trbiž in Italijo? Oh, tista proga že od prve svetovne vojne ni več v prometu. Vlak, ki je pravkar zapeljal na postajo, je prišel iz Jugoslavije.

Bilo je malo časa za premišljevanje teh hudobnih možnosti. Ujetnike so hitro pognali mimo postaje in jim ukazali vstopiti v živinske vagone, po 60 na vsakega. Ljotić se tega takole spominja:

„Ker sem bil ves čas skupaj s prijateljem, častnikom, sem na njegovo pobudo hotel vstopiti v oficirski voz. Ker pa na uniformi nisem imel oficirskih epolet, me je angleški vojak ustavil ter me poslal v živinski vagon. Angleški vojaki so potem vrata zaprli, železničarji pa so zapahe povezali z žico od zunaj.“

Ko je Ljotić vse to opazoval skozi majhno odprtino v vagonu, je poskušal govoriti z železničarji, ki so hodili mimo, toda ti so ostali nemi in so šli naprej. Takoj je prišla druga skupina železničarjev v modrih uniformah. Ti so bili bolj zgovorni in, ker so bili koroški Slovenci, so tudi razumeli Ljotićeva vprašanja.

„Kam nas peljejo?“

„V Ljubljano...“

„In kaj bodo napravili z nami?“

V odgovor je eden od mož pritisnil svoj kazalec ob stran glave. Njegov spremljevalec je jezno položil svoj prst na ustnice in so odšli naprej.

„Kmalu potem,“ tako se spominja Ljotić, „so Angleži odprli vrata našega vagona in kakih ducat Hrvatov v civilnih oblekah, med njimi žena z otrokom na rokah, je splezalo v že itak prenapolnjen voz. Vsi tisti, ki niso že sedeli, so morali stati.“

Tedaj se je pojavil strojevodja z rdečo zvezdo na kapi in vlak se je

premaknil. Vtil se je dež, toda Ljotić je še vedno videl skozi zamreženo odprtino v steni. Zdaj je videl, česar se je bal: vrata postajnega poslopja so se odprla, ven pa se je vsula grupa kakih 30 partizanov, oboroženih z brzo-strelkami, in poskakala v osebni voz, katerega so Angleži, do zadnjega ohranjujoč vojaško etiketo, rezervirali za polkovnika Tatalovića in njegove oficirje. Tedaj se je Ljotić zavedel, kako srečen je bil, da ni bil med njimi.

Malo prej je Tatalović govoril z M. S. Stankovićem, enim od svojih oficirjev, ki se tega pogovora spominja:

„Kaj mislite o vsem tem?“ je vprašal Tatalović.

„Ni preveč obetajoče“...

„Ali mislite, da je možno, da bi bili izdani?“

„Je možno...“

„In kaj potem?“

„Če sta morala in politična modrost takoimenovanega civiliziranega zapada taki, potem sam Bog pomaga Evropi in svetu.“

Napočil je trenutek izdaje. Miodrag Radotić, eden od redkih oficirjev, ki je kasneje ušel, se živo spominja tega prizora:

Bil sem zadnji, ki sem vstopil v osebni voz in sem našel sedež v kotu pri oknu. Nasproti mene so bili Vasiljević, Boža Majdanović in njegova žena, ki je bila noseča. Steklo v oknu je bilo razbito, in dežne kaplje so padale v vagon. Vstal sem in poskušal okno pokriti s svojim dežnim plaščem. Tisti hip sem videl nekaj, da sem kar okamenel. Mogel sem samo zajeceljati: ...partizani... Moj prijatelj Milovan je pogledal skozi okno in prebledel kot platno. Partizani s puškami v rokah so tekli od postaje proti osebnemu vozu.

Oficir in ducat partizanov so vstopili v osebni voz.

Takrat (tako mi je pravil Vladimir Ljotić) sem bil več kot na jasnem, da smo bili izdani in izročeni Titovim komunistom. Tedaj se mi je porodila ena in edina misel: niti za trenutek ne morem ostati na vlaku s komunisti. Kakorkoli, toda — uiti moram! Okno, skozi katero sem opazoval prizor na postaji, je bilo zamreženo z železnimi palicami, kot so bili navadno zračniki na živinskih vagonih. Obrnil sem se in, kakor počudežu — okno, diagonalno na drugi strani, je bilo brez mreže. Mimo sedečih mož sem se prerinil na drugo stran. Vlak je dobival na brzini. Kmalu bo pri tunelu. Niti sekunde ne smem odlašati. Zagrabil sem za drog, ki ga rabijo za odpiranje vrat, se potegnil navzgor k odprtini in z nogami naprej skočil iz vagona. Vse, kar sem slišal v tem kratkem hipu, je bil klic nekoga: „Ne bodi neumen, saj se boš ubil!“ Vedel sem, kaj tvegam, pa nisem niti gledal, kam bom skočil; naj bo most, breg ali reka, vedel sem samo to, da moram iz vlaka. Nisem niti padel, s prsti sem se nalahno dotaknil zemlje in se spet postavil

na noge. Potem, vedoč, da se bliža voz z oficirji in partizani, sem se pritisnil k nasipu in tam ležal toliko časa, da se je vlak oddaljil. Potem sem tekel in se skril v grmovje nad progo. Rešil me je pravzaprav hudi naliv, kajti nekako 200 metrov na desno sem opazil dva angleška vojaka, ki sta še vedno stražila blokirani prostor. Imela pa sta dežne kapuce in sta zato lahko videla samo naravnost naprej.

Na tem mestu sem ostal nekako dve uri in čakal, da v Maria Elend prideta tudi naš 3. in 4. polk, ker je bil njihov odhod določen za opoldne. Vendar sem kmalu spoznal, da ne bo tako. S svojega položaja sem videl, da je angleški odred odpoklical svoje straže in tanke. Čez eno uro je Maria Elend postala mrtva postaja brez žive duše v bližini.

Ljotić je odšel, da poišče prostor, kjer bo prebil noč. Izdajajoč se za francoskega delavca, ki je na poti domov, je našel kmeta, ki mu je dovolil prenočiti na skednju. Naslednji dan, 25. maja, se je odločil, da se vrne v Vetrinje in opozori taboriščnike, potem pa s prijatelji beži v kakšno bolj varno zatočišče. Potem, ko je večkrat samo za las ušel, se je 26. maja pozno zvečer vrnil v Vetrinje. Tam je našel taborišče izpraznjeno, brez prijateljev Srbov, ki so že vsi odšli na transporte. Srečal pa je Slovenca Mirana Piriha, ki mu je z veseljem povedal, da bodo Slovenci odšli naslednje jutro v Italijo. Ljotić mu je takoj razkril strašno resnico in je rekel, da bi rad dobil kakega višjega oficirja.

Zbudili so komandanta, majorja Vuka Rupnika, ki me je poklical notri. Rupnik in njegova žena, ki je bila z njim, sta bila prijazna in razumevajoča. Naslednji dan, zgodaj zjutraj 27. maja, so me spremili v neko kabino tovornjaka, kjer sem našel tri ali štiri osebe. Kot se spomnim, je bil samo eden civilist, drugi pa so bili višji slovenski oficirji. Niso se mi predstavili. Kot sem slišal pozneje, je bil eden od teh komandant Krenner, domobranski general. Postavili so me v sredo in mi dali zemljevid okolice, da jim pokažem, po kateri poti smo bili odpeljani, kar sem tudi storil. Potem, ko so mi stavili nekaj podrobnih vprašanj, sem ponovil, kar sem povedal že majorju Rupniku, — da je moja zgodba resnična, toda nisem pripravljen govoriti z Angleži. Po vsem, kar sem doživel, sem zgubil vsako zaupanje vanje. Prepričan sem bil, da me bodo ponovno vrnil v partizanom, tokrat še posebno, da bi zaprli usta važni priči o njihovi sokrivdi pri tem zločinu. Potem so me odslavili. Ti ljudje me niso posebno prijazno sprejeli, niso pa nikoli pokazali, da mi ne verjamejo. Kakorkoli že, moja zgodba je bila potrjena še isti dan, ko je druga priča, poročnik George Jovanović, prišel v Vetrinje v noči od 26. na 27. maj, potem ko je zbežal z Jesenic v Jugoslaviji.

Medtem, ko so se Krener in njegovi kolegi mučili z mislijo, da je izdaja od strani Britancev možna, so Ljotičeva in Jovanovičeva poročila začela prihajati k 3. bataljonu Welsh Guards v Rožu. Bilo je dan po tistem, ko mi je Ljotič pripovedoval o svojem pobegu, da sem obiskal nekega soseda v Oxfordshire. Leta 1945 je bil Sir Frederic Bolton mlad kapetan, ki je poveljeval 1. četi Welsh Guards. Prejšnji dan je nanovo prišel iz Italije in je bil dodeljen za nadzorstvo prvega transporta srbskih prostovoljcev v Maria Elend, iz katerega se je Ljotiču posrečilo pobegniti.

„Ali so četniki vedeli, kam gredo?“

Ne, niso vedeli. Prav to je bil začetek vseh neprijetnosti. Vpraševali so nas: „Kam nas pošiljate?“ in jaz sem bil prisiljen odgovoriti, da to ni moja stvar, moja dolžnost je samo, spraviti jih na vlak... Oni pa so nadaljevali z vprašanji, kam bodo šli. In jaz sem jim odgovoril: „Kar se mene tiče, boste šli na vlak in to je konec vprašanj.“ Iz njihovih prestrašenih pogledov si lahko bral: V redu, častna beseda Angleža veže — torej bomo storili, kakor nam je bilo rečeno... Stvar je postajala biti zares neprijetna, ker smo takrat že vedeli, da, čim bodo v živinskih vagonih in bodo vrata zaklenjena, se bodo izza postaje pojavili partizani, tekali ob vlaku gor in dol in od veselja zmagovito vzklikali. Nesrečni četniki pa bodo gledali iz vagonov in kričali.

Kapetan Bolton se je tisto noč vrnil v Rož, naslednji dan pa je neka druga četa prevzela operacijo v Maria Elend. Njihov komandant je tisti večer poročal, da je moral na ujetnike streljati. Jasno je, da so začeli četniki slutiti, da nekaj smrdi.

Do tega preobrata je prišlo (tako je nadaljeval Sir Frederic), ko se je menda tretji dan pojavil nekdo, ki je bil v prvem transportu in rekel: „Poglejte, vi dobro veste, kaj se godi, kajne? Kakor hitro vlak potegne s postaje, zavije skozi tunel, ki ga vidite tamle, in ko pride izpod gore na drugi strani v Jugoslavijo, seženejo vse ven in jih postrele.“

Ta strašna novica se je hitro raznesla po četah. Brigadir Christopher Thursby Pelham, ki je takrat poveljeval 2. četi, se spominja, da se je med oficirji dvignilo splošno ogorčenje. Kapetan Bolton, ki je bil posebno prizadet, ker je bil priča nesramnega kričanja „malih mož z rdečimi zvezdami“ okoli vlaka, v katerem so bili četniki, je šel k svojemu polkovniku Robinu Rose-Price-u in odločno rekel: „Glejte, to je nekaj, česar ne moremo več nadaljevati. To je tako gnusno, da tega ne bomo več delali.“

Boltonov protest je potrdil strah, katerega je Rose-Price sam občutil, kar se je tikalo te zadeve in katero je itak vedno imel za ogaben postopek. Rekel je: „Ne morem bolj soglašati z vami. Šel bom in skušal to ustaviti.“ Kolikor vem, je še tisti dan ali naslednji govoril z brigadirjem

in rekel, da bataljon tega ne bo več delal; kolikor vem, je bilo s tem konec našega sodelovanja.

Tak je bil Boltonov vtis, polkovnik Rose-Price pa misli, da skoro ni verjetno, da bi on sam šel k brigadirju. Ta bi enostavno rekel, naj grem in nadaljujem, kar mi je ukazano, torej bi vse to kaj malo pomagalo. Čeprav ni nihče odobral, kar se je godilo (Rose-Price je to sovražil), ni nobenega dvoma, da se ukazu ni bilo mogoče izogniti. Vse, kar bi bilo mogoče napraviti, je bilo, izraziti odločno nasprotovanje in zagotoviti, da noben oddelek ni ponovil te operacije večkrat, kot je bilo neobhodno potrebno.

Welsh Guards so bili del 6. oklopne divizije generala Murrayja. Spominimo se, da je general Murray kazal veliko sočutja s Kozaki, ki so bili pod njegovim nadzorstvom, in je naredil vse, kar je mogel, da jim je omogočil pobeg. Mogoče to izgleda čudno, ker očitvidno ni naredil nobenega poskusa, izraziti podobno sočutje za jugoslovanske begunce v Vetrinju. Spomini Sir Frederika Boltona nam bodo mogoče pomagali razjasniti takratno splošno mnenje:

Nisem imel razloga misliti, da bodo s četniki slabo postopali. Dve drugi četi, ki sta bili udeleženi pri predaji Belih Rusov Sovjetom, pa sta imeli vse razloge za tako mišljenje. Kolikor se morem spomniti, sta se dve naši četi, ki sta bili udeleženi pri jugoslovansko-četniški predaji, v jedilnici pritoževali, skozi kaj vse so morali iti, pa sta dobili nasvet, naj izginejo in se ne igrajo. Vendar je bilo to malenkost v primeri z neprijetnostmi, ki sta jih doživeli drugi dve četi.

Kar se tiče četnikov, je bila Boltonova takratna reakcija sledeča:

Gredo pač nazaj in verjetno ne bodo posebno lepo sprejeti. Ni pa bilo razloga misliti, da jih bodo pretepali. V tistem času je bil Stalin prava žival proti Belorusom, nacisti pa so bili živalski proti vsem drugim. Če te izključimo, pač ni bilo nikogar drugega, ki bi se tako nečloveško obnašal. Saj so se borili skupno z zavezniki — z nami — in mi se nismo tako obnašali. Pravzaprav jih dejansko nismo nikoli videli, niti se nismo borili ob njihovi strani, torej nismo imeli razloga misliti, da oni tako ravnaajo. Mi na naši strani nismo nikoli tako ravnali, zato smo pričakovali, da tudi naši zavezniki ne bodo.

Kar mu je hitro odprlo oči, je bilo obnašanje partizanov; to mu je na prvi pogled pojasnilo, kakšni so bili njihovi nameni z brezpravnimi ujetniki. Ene stvari se Sir Frederic najbolj spominja: kakšen odpor so on in njegovi vojaki čutili ob ravnanju s četniki. Ta vtis je bil potrjen tudi z doživetjem enega od njegovih oficirjev, poročnika Andreja Gibson Wattsa, ki je poveljeval oddelku, nameščenem ob cesti proti Maria Elend, po kateri so peljali ujetnike. Toda ti vojaki niso bili priče bolj odvratnim dogodkom, ki so tako razburili kapetana Boltona. Kljub temu je ideja laži in prevare

napram nemočnim možem in ženam, ki so se zanesli na častno besedo angleške vojske, med angleškimi četami povzročila veliko nevoljo. Ko so se vrnili v vojašnico, je k Gibson Wattu prišel narednik Garrison in ga vprašal, če bodo naslednji dan spet odrejeni za isto službo. Ker je bil odgovor negativen, je narednik spoštljivo, toda s poudarkom pripomnil: To je dobro, ker itak ne bi šli!

Treba je tudi omeniti, da so v 5. korpusu lagali, da je vrnitev beguncev del kupčije, ki bo zagotovila umik Titovih čet s Koroške. Če je ta okoliščina vplivala na generala Murraya, da temu početju ni nasprotoval, kar se ne sklada z njegovim značajem, se zaenkrat ne ve. Na vprašanje glede tega mi je v avgustu leta 1984 odgovoril:

Osebnostno pri vračanju Jugoslovancev nisem bil udeležen. Tako vam, žal, ne morem pomagati, dasi cenim važnost dela, ki ga opravljate... Trenutno sem v bolnišnici, zaradi sklepnega revmatizma skoraj popolnoma nepremičen in precej slep.

V vsakem drugem slučaju bi človek težko verjel, da divizijski komandant ni bil obveščen o akcijah svojega štaba, toda če pomislimo, da je imel Murray dokazano sočutje do četnikov, je mogoče, da je bil postopek 5. korpusa pri 6. oklopni diviziji avtomatično potrjen, ne da bi zbudil zadostno pozornost, ki bi skrajno zaposlenega Murraya podžgala k intervenciji.

Kmalu je postalo znano, da je bil strah Tatalovića in njegovih mož utemeljen. Deset dni kasneje je neki srbski partizanski oficir zapustil svojo edinico in pribežal v Italijo, ker je bil zaprepaščen nad vsem, kar je videl. Tam je jugoslovanskim beguncem pripovedoval o dogodkih, katere je doživel kot član oddelka, ki je sprejemal vrnjence. Kot je iz njegovega poročila razvidno, je bila neka tajna angleška posadka dejansko zaposlena na jugoslovanskih tleh. Ni sicer aktivno sodelovala pri morijah, ki so sledile, bila pa je v tesnih zvezah s Titovimi rablji:

Poročilo, podano v Rimu, dne 25. junija 1945; po Brani-slavu Todoroviću, rojenem v Beogradu, star 33 let, pravoslavne vere, pred vojno študiral tehniko. Poročnik pri partizanih (ali Narodno-osvobodilni vojski), nikoli obsojen, samski in brez lastnine.

Pobegnil je od Narodno-osvobodilne vojske, prišel v Italijo in podal sledečo izjavo:

Predno sem prišel v Področje (na avstrijski stranki Karavank), sem služil na Jesenicah. Tam sem dne 24. maja dobil ukaz, da sem premeščen. Ukaz je prišel od šefa brigadnega štaba, katerega imena ne vem. Ukaz je bil ustmen, približno ob 6. uri zvečer. Rekel mi je, naj se pripravim, da grem v Področje, kjer bom stopil v stik z Angleži, od katerih bomo dobili nekaj ujetnikov. Skupaj sva odšla na Jesenice, na štab 26. dalmatinske divizije, bataljon pa je odšel v Kranjsko goro, da za-

sede položaje na meji in to v največji tajnosti, brez vednosti zaveznikov, ker nam je bilo že rečeno, da moramo biti vedno pripravljene za napad. Na štabu na Jesenicah sem bil prisoten razgovoru med šefom štaba in kapetanom Slavkom Savićem, komandantom bataljona. Kapetan Savič je takrat vprašal, koga naj bi napadli in je dobil odgovor: „Saj to vendar vsakdo ve! Koga drugega, kot naše slavne zaveznike!“ Tudi politični komisarji so povedali vojakom, da bomo napadli Angleže, če bi nam ne prepustili Istre, Koroške in Trsta.

Jaz sem vedel, da so bili predstavniki naše vojske že nekaj dni v Področci in da so prevzeli od Angležev okoli 800 ujetnikov, jugoslovanskih državljanov, ki so bežali pred partizani, ker so doma pripadali Jugoslovanski vojski, domobranecem, ustašem ali beli gardi, in tudi nekaj civilistov, sorodnikov teh ujetnikov.

Iste dne 24. maja sem odšel s posebnim vlakom, sestavljenim iz dveh vagonov in lokomotive, v Področco, skupaj s šefom brigadnega štaba in enim oficirjem iz 26. divizije. Tam smo našli kapetana Dominko iz Makarske, namestnika kapetana 26. divizije, tolmača, dva oficirja in partizanko, ki je bila odgovorna za zdravstveno stanje postajne posadke. Bila je na tem, da bo prestavljena. Njeno ime je bilo Anica Popović, ilegalno ime „Luka“ iz Vukovarja. Tisto noč, nekako med 10. in 11. uro, nas je kapetan Dominko predstavil angleškemu poročniku Lockheedu, ki je bil zvezni oficir posadke imenovane „6 Special Force“. Ta oficir nam je rekel, da bo naslednje jutro v Maria Elend pripravljen vlak s 30 vagoni in dvema vagonoma za oficirje, ki bo naložil 1.500 ujetnikov. Tisti večer nam je kapetan Dominko povedal, da je bil na prejšnjem transportu vrnjen neki hrvaški minister, in pokazal nam je zlato uro, katero je vzel ministru. Ženska nam je tudi pokazala listino, polno denarja in majhno vrečico, polno ur, prstanov itd., katere je, kot je rekla, vzela ujetnikom — kar tudi mi lahko brez skrbi storimo.

Naslednjega dne je vlak prišel malo pozno in naložili smo pol čete 3. bataljona, ki je bil na Hrušici, na drugi strani tunela, na jugoslovanskem ozemlju. To smo naredili tajno, da ujetniki ne bi vedeli, da bodo vrnjeni v Jugoslavijo, kajti Angleži so jim rekli, da bodo šli v Italijo. Ko smo prišli v Maria Elend, so se naši vojaki poskrili v postajnem poslopju in ostali skriti tako dolgo, da so bili ujetniki naloženi v vagona in vagoni zaklenjeni. Nalaganje so nadzorovali Angleži. Ko so se naši vojaki prikazali, je med ujetniki nastala panika in so bili videti prestrašeni in presenečeni. Nekdo je vpil: „Hura Angležem.“ (Sledi)

Trije iz šentrupertske fare na Dolenjskem obhajajo letos svojo 80-letnico

V Taboru štev. 5-6/1980 smo se spomnili vseh treh za njih 70-letnico, a letos vsem trem čestitamo k njihovi 80-letnici.

Prvi po starosti je soborec Albin Gospodarič, ki jih je dopolnil 23. februarja 1990. Rojen je bil v vasi Praproče pri Št. Rupertu.

Še mlad se je odločil za vojaški stan. Ob razpadu Jugoslavije se je srečno vrnil iz Beograda v domači kraj. Kmalu so ga kot druge „aktivce“ Italijani odpeljali v italijansko ujetništvo. Po kapitulaciji Italije se mu je posrečilo priti v Ljubljano, kjer se je takoj pridružil domobrancem. V Vetrinju se je po naključju rešil (zadnji transport) in preživel begunska leta v Avstriji, kjer je spoznal gdč. Mimi. Oba sta emigrirala v Kanado, kjer sta se poročila in tudi delala skupaj v tovarni čevljev „Bata“. Sedaj uživata zasluženi pokoj v Kanadi.

Drugi je Jože Lap, ki jih je dopolnil 6. marca 1990. Rodil se je v Bistrici pri Št. Rupertu.

Jože Lap ni bil domobranec, ker je že pred revolucijo emigriral v ZDA in se naselil v Clevelandu. Imel pa je dva brata domobrancia, ki so ju komunisti po končani vojni ubili; enega v Kočevskem Rogu, a drugi je umrl od lakote v novomeških zaporih.

Lapova družina v Clevelandu je bila v veliko pomoč in oporo vsem novodošlim političnim emigrantom v ZDA — za kar smo jim zelo hvaležni.

Tretja je naša vsem poznana bolničarka „Irena“ — Ivanka Primožič, ki bo obhajala svojo 80-letnico življenja 11. maja 1990. Rodila se je v Št. Rupertu in je že kot mlado dekle občutila vse težkoče življenja, ker ji je kmalu umrla mati in je morala ona prevzeti gospodinjsko delo v družini.

Ko se je po naključju rešila partizanske likvidacije — streljanja, se je takoj odločila za boj proti njim in se podala z drugo skupino prostovoljcev iz šentrupertske doline v „Štajerski bataljon“, ki se je takrat nahajal v bližini Novega mesta.

Irena je ves čas, tako pri Štajerskem bataljonu, vaških stražah in domobrancih opravljala delo bolničarke in je za ranjence skrbela kot njih prava mati. Soborec Srečko Šivic se je lepo spomnil Irene v spisu „Zadnji vlak“, ki je bil objavljen v Taboru štev. 11-12/1985 — prav za njeno 75-letnico. V tem članku je Srečko opisal vse vrline in sposobnosti, ki jih je pokazala Irena, ko je spremljala in tudi srečno pripeljala vlak ranjencev novomeške bojne skupine preko Štajerske na Koroško.

Tudi danes, ko je v pokouju v Rochesterju, ZDA, je ostala zvesta domobranskim idealom in ima številne zveze z vsemi iz onih časov. Septembra 1989 se je udeležila tudi 33. rednega letnega običnega zborovanja Zveze Ta-

Sor, ki je bil v Milwaukeeju. Prav tako jo bomo gotovo našli letos tudi na Orlovem vrhu 9.-10. junija 1990, ko bomo imeli spominsko proslavo ob 45-letnici Vetrinja.

Stoletnica rojstva dr. Joža Lovrenčiča, pesnika, pisatelja in vzgojitelja

Letos, drugega marca 1990, poteka 100 let, odkar se je v Kredu pri Kobaridu rodil dr. Joža Lovrenčič. Kdo je bil ta mož? Verjetno mnogi poznajo njegova dela, zato bom le na kratko napisal njegov nekrolog.

Ljudsko šolo je obiskoval v rodni vasi, kjer je rasel ob poslušanju legend in pravljic, katere mu je bajala njegova stara mati, kajti Kobariški kot, njegova ožja domovina, je polna teh bajk, legend in pravljic. Ker se je rad učil, so ga starši na pobudo farnega vikarja poslali v goriško gimnazijo. Po končani gimnaziji je šel v Gradec študirat slavistiko in klasične jezike.

Ko je doktoriral, je nastopil kot profesor v Gorici. Vsled vojne je šel z gimnazijo najprej v Trst, pozneje pa v Cerklno na Krasu. Po vojni se je zaradi italijanske zasedbe naših krajev na Primorskem naselil v Ljubljani.

Bil je član ustavodajne skupščine v Beogradu, delegat 1. decembra 1918 in član jugoslovanske delegacije na mirovni konferenci v Parizu in Versaillesu. Pozneje je služboval po raznih gimnazijah in učiteljišču v Ljubljani do leta 1944, ko je šel na Goriško ustanavljat slovenske šole. Sam je prevzel ravnateljstvo goriške klasične gimnazije. Ker so ga italijanski fašisti dvakrat napadli in greptali, je moral na zdravljenje v Ljubljano. Tu ga je zatekel konec 2. svetovne vojne, ko se je kot mnogi tisoči naših rojakov umaknil na Koroško.

V maju 1945. leta so ga s prvim transportom vrnili v Jugoslavijo, kjer je prestopal svoj križev pot od Jesenic, Škofovih zavodov, Maribora in Ljubljane. Februarja 1946. leta je bil obsojen na dve leti zapora in dve leti izgube državljskih pravic. Po prizivu je bil po intervenciji Pen-kluba in mnogih pisateljev ter njegovih bivših učencev oproščen zaporne kazni. Trpljenje v ječah mu je zrahljalo zdravje. Dne 11. decembra je zadet od srčne kapi umrl. Pokopan je na ljubljanskih Žalah.

Še nekaj besed o njegovem literarnem ustvarjanju. Že zgodaj je začel pisati. Kot drugošolec je napisal pesem Jaz bi rad rdečih rož, ki je z melodijami Prelovca in Vinka Vodopivca ponarodela. Prvi njegovi pesniški zbirki sta bili Deveta dežela in Oče naš. Sodeloval je skoro pri vseh kulturnih in družinskih revijah s svojimi pesmimi in prozo.

Višek njegovega pesniškega ustvarjanja je pa bil njegov ep SHOLAR IZ TRENTE, prvi in do sedaj največji slovenski ep. Pozneje je napisal še ep Dahovin in ep o Ravbarjih.

Njegova dela v prozi so romani Cesta in njen voz, Anali izumrlega naroda, Med Seilo in Karibdo, Dom ob Soči in še mnogo drugih. Napisal je zbirko legend Tiho življenje ter pravljici Pastir z Belo ptico in Tonca iz lonca.

Lovrenčič je tudi mnogo prevajal kot na primer Storžek (Colodi), Golobje in Jastrebi (Grazzia Deleda), Najmlajši poročevalec (Weiser), povesti Islandca John Swensona; Prigode malega Nonija, Noni in mesto ob morju, Neznani učence (Perri) poleg drugih prevodov. Zadnje njegovo delo tik pred smrtjo so bile Ovidijeve metamorfoze.

Kot vzgojitelj novih slovenskih pesnikov in pisateljev je bil v dijaškem listu Mentor, katerega je urejal.

To so v kratkih in skopih obrisih skromni podatki iz življenja in dela pisatelja, pesnika in vzgojitelja dr. Joža Lovrenčiča. Ohranimo njegov spomin in pomen za slovensko literaturo! Večna slava njegovemu spominu.

Verinov

Slovenija zapustila Jugoslovansko KP

Ljubljana, 4. februarja 1990. (Reuter, AP EFE in DPA) — Komunisti liberalne Slovenije so danes sklenili zapustiti komunistično partijo Jugoslavije in se spremeniti v socialdemokratsko skupino po evropskem merilu, s čemer so zlomili enotnost komunističnega gibanja, ki vlada državo izza druge svetovne vojne.

Najbolj zahodnjaška republika Slovenija je prva med osmimi republikami, ki se je ločila od Zveze komunistov, kar lahko pomeni usodni udarec za staro monolitno partijo.

„To je konec Zveze komunistov Jugoslavije, kakršno poznamo“, je po izredni konferenci slovenske partije časnikiarjem izjavil šef slovenske partije Ciril Ribičič.

V prestolnici republike Ljubljani zbrani delegati so odobrili predlog o preimenovanju partije, ki se je nehala imenovati Zveza komunistov Slovenije (ZKS), in si izbrala ime Stranka demokratične obnove. Nova organizacija bo prenehala odgovarjati centralnim organom jugoslovanske partije.

Tozadevna resolucija zatrjuje, da „se borimo za Jugoslavijo kot svobodno konfederacijo s tržnim gospodarstvom“.

Enotnost leta 1918 ustanovljene države Jugoslavije ni bila nikdar tako ogrožena.

CLARIN, Bs. Aires, Argentina, 5. 2. 1990

TERMITI

V našem glasilu je bilo od časa do časa opaziti poziv soborcem in so-mišljenikom: „Bodite kot termiti, spodkopavajte zgradbo komunizma“...

Komu se je ta poziv morda zdel pretiran, pa vendar: nobena človeška zgradba, konkretna ali abstraktna, ki so jo spodjedli termiti, se ne bi mogla zrušiti hitreje in popolneje, kot se je zrušil sovjetski imperij v Vzhodni Evropi. Termiti, porojeni iz groze preteklih spoznanj in nemoči zaslužjenih narodov, so do kraja opravili svoje delo.

Mrzla vojna je končana s popolno zmago zahodnega sveta.

Res so v večini vzhodno evropskih držav še ostale pri življenju komunistične partije, toda same zdaj hitijo, da se otresejo navlake preteklosti, da izmenjajo zunanji videz in notranje programe ter se vključijo v nova dogajanja okrog sebe.

Vse to se je zgodilo s tako bliskovito naglico, da se še ni polegel prah s poljskih razvalin, ko je zagrmelo na Madžarskem, v Vzhodni Nemčiji, na Češkoslovaškem, v Bolgariji in nato še v Romuniji. Povsod se je komunistična partija korak za korakom umikala pred 40 let zadrževano ljudsko jezo, dokler se ni znašla tam, kamor spada, na smetišču zgodovine.

Kljub temu je upravičeno vprašanje: ali je vse to res dokončno, ali pa samo začasen umik neke nasilne, totalitarne ideologije — v smislu Lenini-vih navodil: zbadaj z bajonetom, dokler ne naletiš na jeklo, in potem pač poiskusi drugje. Ali se ni morda komunizem samo potuhnil in se pripravlja, da nekoč spet udari na plan z vso svojo brutalnostjo? Ali se je res vse to zgodilo samo z dovoljenjem in po nekem „peklenskem“ načrtu Mihajla Gorbačova?

To so vprašanja, ki si jih bodo postavljali predvsem tisti, ki so kdajkoli imeli opravka s komunisti. Eno je namreč gotovo, da tem ljudem ni mogoče nikdar do kraja zaupati, in da so doslej prelomili še vse sporazume, ki so jih kdajkoli sklenili s komerkoli.

Pa vendar. Stojimo na koncu drugega tisočletja človeške zgodovine in marsikaj se je spremenilo; zakaj se ne bi tudi ljudsko dojetje komunistične ideologije in njene ekonomske teorije? V demokratičnih sistemih, kjer so človekove pravice zadovoljivo zavarovane in socialna miselnost dovolj razvita, komunizem nima nobenih možnosti za uspeh. Poleg tega se mu je v Vzhodni Evropi uprla predvsem mladina, ker so bile starejše generacije še preveč pod vtisom grozot njegovih preteklih akcij; zato ni pretirano mnenje, da vsaj za nekaj desetletij komunistična miselnost nima nobenih možnosti v Vzhodni Evropi.

To pa velja tudi za Jugoslavijo in za Slovenijo. Nekateri se boje, da so nas vsa ta dogajanja prehitela in da bo Jugoslavija in z njo Slovenija obtičala v „vicah“ demokracije in čakala na svoje odrešenje še kdo ve kako

dolgo. Toda marsikaj, kar je ostala Vzhodna Evropa pridobila šele v prahu sesute komunistične strukture, so naši rojaki v Sloveniji že dosegli z desetletnim razvojem.

Če si ogledamo samo naše lastno vprašanje: kdo bi si mislil, da se bo o Vetrinjski tragediji danes javno govorilo po vsej Sloveniji; da se bodo sredi Ljubljane zbrali ljudje, ki bodo odkrito počastili spomin pomorjenih domobrancev; da se bodo našli ljudje, ki bodo javno zahtevali, da je treba to tragedijo do kraja preiskati; da bo nekje na robu ljubljanskega polja rasla lipa v spomin našim fantom, pa četudi ji zlikovci še strežejo po življenju? Ali ni naša kulturna ustvarjalnost zdaj priznana kot del slovenske ustvarjalnosti? Razvoj pa gre naprej, ne nazaj. Vprašajmo se, ali bi vse to verjeli še pred tremi leti? Ali nismo živeli tu pod Južnim križem v trpkem prepričanju, da nam je pot v staro domovino za vselej zaprta, da ni nobene možnosti, da bi hotel svet, ali vsaj naš slovenski svet, sploh spregovoriti o naših žrtvah, kaj šele, da bi jih na en ali drug način slavil in se jih spominjal, Pa vendar smo vse to doživeli in bomo doživeli tudi končno resnico.

Resnica je danes vsem poznana in tudi potrjena. Tolstojev proces v Londonu je bil navidez sicer izgubljen, toda ne tožitelj, ne britansko sodišče, ne britanski tisk, niti kdorkoli drug ni oporekal, da je res bilo vrnjenih vsaj deset tisoč slovenskih fantov in da so jih Titovi partizani res pobili v Kočevskem Rogu, pri Teharju in drugod. To pa je bil naš glavni namen! RESNICA! RESNICA BO ZMAGALA! RESNICA JE ZMAGALA! Danes nam nihče več ne more zabrusiti v obraz, da lažemo o vsem, kar se je zgodilo poleti leta 1945.

Zato je treba samo še malo potrpljenja. Termiti so dobro opravili svoj posel v Vzhodni Evropi, pa tudi v Sloveniji in Jugoslaviji. Ostanke partijske strukture, ki še stojе, bodo zrušeni, in narod se bo za vselej otresel more, ki mu jo je vsilila tuja filozofija.

Narod bo vselej stal, gledal pod Triglavom neba obok!

Da ne pozabimo...

KADAR GOVORIMO O SPRAVI, NE SMEMO POZABITI, DA SO BILI SLOVENSKI DOMOBRANCI, KI JIH JE PRIKLICAL V ŽIVLJENJE GENERAL LEON RUPNIK, PO KRALJU SAMU PRVA SLOVENSKA VOJSKA, KI SE ZA ZGLED VSEMU SVOBODOLJUBNEMU ČLOVEŠTVU O PRAVEM ČASU NI ZOPERSTAVILA SAMO KOMUNISTIČNI PERVERZNI ZABLUDI DVAJSETEGA STOLETJA, AMPAK JE IZVEDLA PRVO SLOVENSKO NARODNO REVOLUCIJO NOVEGA SLOVENCA ZA BOGA — NAROD — DOMOVINO. TE RESNICE NI MOGLA ZADUŠITI SKORAJ POLSTOLETNA UJMA RDEČEGA NASILJA — IN BŌ ŽIVELA V ZAVESTI SLOVENSKEGA LJUDSTVA IZ RODA V ROD.

SLOVENSKI MUČENCI – PROSITE ZA NAS

Kakor že mnoga leta do sedaj, se bomo tudi letos podali na Orlov vrh na spominsko proslavo. Vedno manj nas prihaja in leto za letom se manjšajo naše vrste. Tudi leta starosti nam bodo ovira, da bomo vedno težje premagovali dolgo pot. Poslednje, kar je najhujše, je tudi to, da smrtna kosa vedno pogosteje maha v dozorelo klasje. Zato bo iz teh razlogov letošnji spominski dan najpomembnejši v zgodovini našega begunstva, da se čim bolj svečano in v čim večjem številu poklonimo junakom, mučencem, slovenskim domobrancem.

Začelo je vreti; ne samo na Balkanu, temveč se prebuja vsa vzhodna Evropa in to pomeni, da nova generacija hrepeni po resnični svobodi. Naši mladi boste gotovo tako srečni, da se bo to zgodilo tudi v domovini vaših dragih sorodnikov. Še vedno se tam v domovini upirajo spremembi v demokracijo in to samo zato, ker se bojijo odkritja masovnih grobov. Ti grobovi do danes še niso imeli spomenikov in ne križev in nihče ni smel prižgati sveč na dan mrtvih. Ko pa bomo enkrat mogli storiti tudi to brez groženj in nevarnosti, potem pa bo naše odpuščanje popolno tudi morilec, saj so jim pred samim zadnjim dihom odpustili celo tam v globoki jami in prosili Vsemogočnega: „Oče, odpusti jim saj ne vedo, kaj delajo!“

Ti in jaz stari vojak, nekdanji slovenski domobranec, ti slovenski begunc in begunka, si ne moreš predstavljati, koliko strašnega trpljenja si bil rešen, ko ti je bila vrnitev iz Vetrinja na eden ali drugi način prizanesena. Po čudnem naključju nam je bilo življenje podaljšano za celih 45 let in to je že zadosten razlog, da se dostojno poklonimo spominu pomorjenim junakom.

Visoko Britansko sodišče še danes ščiti storilce naše tragedije, ko so njihovi vojaški poveljniki s Titovimi komunisti mešetarili za naše glave. Grof N. Tolstoj je po zaslugi britanskega sodnika izgubi tožbo, a mi sami smo dosegli popolno zmago na celi fronti! Po zaslugi N. Tolstoja je naša tragedija prišla v javnost potom knjig in časopisov in zato je naša dolžnost, da se N. Tolstoju primerno zahvalimo. Imamo sedaj tudi dokumentirane izjave ubežnikov iz transportov, taborišč in tudi nekaj onih iz samih grobov ter globoke jame Kočevskega Roga. Prepričan sem, da obstaja tudi pisana pogodba, katero je tedaj podpisoval tako H. Macmillan, kakor tudi Toby Low. Zavedati se moramo, da nam je Tolstoj priskočil na pomoč vsaj še ob pravem času, dokler so naši rešenci še živi. Tudi to nas ne sme motiti, če smo dosedaj prispevali za tako imenovani Tolstojev sklad, ker Tolstoj sam je izgubil vse svoje imetje za Našo stvar in po zaslugi britanskega sodišča. Pokažimo tako Tolstoju, kakor tudi sodišču v Londonu, kakor tudi ostalemu svetu, da smo pripravljeni na vsake žrtve, ki nam pridejo nasproti. Nepopisno visoka denarna kazen, ki so jo naložili Tolstoju, je tudi naša zadeva in s skupnimi močmi bomo tudi to prenesli in pomagali Tolstoju iz težke

situacije. Ko pa bo naša domovina zopet svobodna in rešena pekla, pa bomo tudi Tolstoju v zahvalo uvrstili njegovo ime pod imeni naših pomorjenih domobrancev. Sedaj pa še vedno čakamo, da bo napočil tisti dan, ko bomo šli tja v Teharje in Kočevski Rog in z golimi rokami odkopali zadnje ostanke naših soborcev — vaših sinov — vaših očetov in bratov. Gotovo se bo med nami našlo nekaj takšnih, ki si še vedno želijo vrniti se v domovino in tam preživljati ostanek življenja. Zame sem prepričan, da bi bila to moja velika bolečina, ker še tu, tako daleč od njih, vsak dan preživljam vso tisto strahopetno trpljenje, kakor tedaj v letu 1945 — ko so me streljali in vrgli v jamo domačini komunisti, in kako težko bi mi bilo srečati se tam z njimi, ki so krivi tiste strašne morije.

Še ko smo obhajali spominske obletnice, dvajseto, trideseto in celo štirideseto, smo prepuščali vso stvar usodi — „božji volji“, kot da je za naš čas nemogoče, da bi v naši domovini končno zavladala svoboda. Čas dozoreva in rdeča oblast ni v stanju ustaviti mogočnih valov nove generacije. Tla postajajo vroča komunistom, ker se zavedajo, da so odgovorni za tako veliko prelite nedolžne krvi po sami končani drugi svetovni vojni in za vso gospodarsko polomijo zadnjih petinštirideset let.

Bog naj bo milostljiv sodnik morilcem, pomorjenim pa naj nadene mučeniški venec, da bodo zanamci enkrat molili: Slovenski mučenci, prosite za nas!

Rešenec iz jame Kočevskega Roga

France Kozina

IZ DOMOVINE

TEMELJNO JAVNO TOŽILSTVO V CELJU

ENOTA V CELJU

Trg V. kongresa 8
63000 Celje

Na podlagi 1. odst. 149. člena Zakona o kazenskem postopku podajamo

KAZENSKO OVADBO

zoper neznane storilce, zaradi suma kaznivega dejanja vojnega hudodelstva zoper vojne ujetnike po členu 144. Kazenskega zakona SFRJ, ki so ga storili s tem, da so s kršitvami določb Ženevske konvencije o ravnanju z vojnimi ujetniki, v nasprotju z ostalimi pravili mednarodnega prava v mesecih juniju, juliju in avgustu 1945 na Teharjih pri Celju ukazali mučenja in poboje ter mučili 5000, pobili pa 4500 ljudi, pripadnikov slovenske do-

domobranske vojske in civilnega prebivalstva, žena in otrok, ki so imeli po mednarodnem pravu tudi status vojnih ujetnikov, tako da so jih vozili na morišča v Hudi jami, v Stari Hrastnik-Zasip, v zapuščeni rudnik v Dolu, v zapuščeni rudnik Ana, pri Marnski kapeli, pod Jelenco, na Praprotnem v Rikelnov kamnolom in Klembasov kamnolom ter v okolico Brežice, kjer so jih pobili, del pa so jih pobili kar zraven taborišča na Teharjih.

O B R A Z L O Ž I T E V :

Izvedeli smo, da je angleška vojska v začetku junija 1945 izročila jugoslovanskim partizanom okoli 5.000 vojnih ujetnikov, med katerimi so bili tudi civilisti, ženske in otroci. Vse te ljudi so partizani prignali v taborišče na Teharjih pri Celju. Koncentracijsko taborišče se je nahajalo na mestu, kjer se danes nahaja odlagališče sadre iz Cinkarne Celje. Vojne ujetnike so partizani prevzeli pri Vetrinju v Avstriji. V glavnem so to bili pripadniki slovenske domobranske vojske in člani njihovih družin.

IZ PODATKOV, KI SO NAM NA VOLJO IN IZ IZJAV ŠE ŽIVEČIH PRIČ, OKOLIŠKIH PREBIVALCEV, IZHAJA SAMO, DA SO PARTIZANI NAVEDENE LJUDI ZVERINSKO MUČILI, SE NAD NJIMI FIZIČNO IZŽIVLJALI, OKRUTNO PRETEPALI. UJETNIKI SO TRPELI STRAHOTNO LAKOTO IN ŽEJO, TAKO DA JIH JE OD TEGA PRECEJ POMRLO.

Ljudi so pobijali s streljanjem ali kar z raznim orodjem. Dojenčke so morili tako, da so jih pred očmi mater pustili na sredi taborišča na žgocem poletnem soncu, dokler niso po težkih mukah umrli.

Tako so v devetih tednih od skupnega števila 5.000 ljudi pobili 4.500 ljudi.

DOKAZ:

- odkritje množičnih grobišč: Teharje, Huda jama, Stari Hrastnik-Zasip, zapuščeni rudnik v Dolu, zapuščeni rudnik Ana, Marnska kapela, pod Jelenco, Praprotno, Rikelnov in Klembasov kamnolom,
- navedbe Tineta Velikonja v intervjuju „Mi smo izdajalci slovenskega naroda“, Mladina 30. 6. 1989,
- navedbe Romana Leljaka v feljtonu „Krvava rana Teharij“ 7D, 13. 9. do 18. 9. 1989.

Ker menimo, da v skladu s 100. členom Kazenskega zakona SFRJ kazenski pregon zoper storilce zgoraj navedenega kaznivega dejanja ni zastaral, predlagamo, da pristojni javni tožilec zahteva od organov za notranje zadeve ali po drugih organih, naj zberejo potrebna obvestila in storijo druge ukrepe, da se odkrije kaznivo dejanje in storilci, oz. naj v skladu s 155. členom Zakona o kazenskem postopku zahteva, da se opravijo preiskave.

ŠTUDENTSKI ČASOPIS TRIBUNA

(št. 22, Ljubljana, 22. 12. 1989)

UBIJALSKA ČETA Z ROGA

Po nekajdnevnih množičnih likvidacijah nad Podutikom, nato pa v Kočevskem rogu, so jih takoj poslali na Bled, na prsi pa so jim pripeli najvišja odlikovanja.

To je pripoved I. G., partizana iz 26. dalmatinske partizanske divizije.

Rodil sem se v Veli Luki leta 1925. Stanoval sem doma, pri starših, dokler me partizani niso prisilno mobilizirali 10. 9. 1943. Znašel sem se v 26. dalmatinski partizanski diviziji, kjer sem bil določen za delo v angleški bolnišnici na Visu zaradi svoje mladoletnosti. Marca 1945 sem bil priključen XI. dalmatinski brigadi v Gospiću po padcu tega mesta. Odtod sem odšel v boje pri Trstu in po padcu naprej po soški dolini vse do Kranjske Gore, kamor smo prišli 15. ali 16. maja 1945. Tam sem s svojo enoto ostal en dan, dokler se na sedlu proti Koroški niso predale neke nemške čete (vlasovci v nemških uniformah).

Na Koroškem sem ostal 6 dni, bil sem v Celovcu in okolici. Tu sem bil navzoč, ko so angleške čete predajale hrvaške vojake, ki so jim zaupali in so se jim predali, ter jih prevarane izročale titovcem. Nato so nas z vlakom poslali v Jugoslavijo, skozi predor na Jesenicah, ker nam zavezniki niso več dovolili ostati na Koroškem.

Naslednji dan smo se peš premaknili v Kranj (okoli 24. ali 25. 5.). V Kranju, točneje v Primovskem na drugem bregu, smo ostali še en dan. Tedaj je v štab XI. dalmatinske brigade iz štaba 26. divizije prispelo povelje, da izberejo iz vse brigade (imela je 4 bataljone) najzaupnejše komuniste, častnike in vojake, za neko zaupno nalogo. Iz njih so sestavili posebno četo. Takrat mi je moj sovaščan, podporočnik D. J., zaupal, da smo izbrani za ubijanje ujetih hrvaških, slovenskih in nemških vojakov. Moja tretja četa (in jaz osebno) smo bili določeni za spremljanje in zaščito novoustanovljene enote, ki je štela 60 do 70 ljudi. Poveljeval jim je Nikola Maršić iz okolice Makarske (bivši namestnik komandanta 2. bataljona), komisar čete je bil Ivan Bokež-Crnogorac, glavni komandant pa je bil major Simo Dubajčić iz Kistanja pri Šibeniku, načelnik štaba IV. armade, operativni oddelek.

Zjutraj 25. ali 26. maja 1945 je ubijalska četa v spremstvu 3. čete 3. bataljona krenila v Ljubljano, kjer je bila v lesenih barakah množica ujetnikov, vojakov in civilistov, celo žensk in celih družin. Zvedel sem, da se taborišče imenuje šentvid, kjer je bila škofijska gimnazija (škofovi zavodi), a ograjeno je bilo z žico.

Našo tretjo četo sta dva kamiona okoli desete ure istega dne odpeljala na zbiranje opreme pobitih ujetnikov. Vozili so nas štiri ali pet kilometrov v smeri Tržaške ceste, oz. ceste, ki gre proti Trstu. Nato smo šli kilometer in pol nazaj proti Ljubljani, potem smo zavili desno in šli po širši polj-

ski stezi okoli tri km (skratka, iz Škofovih zavodov v šentvidu, kjer je danes vojašnica, so šli do vasi Glince nad Podutikom, op. I. Ž.). Prišli smo do kmečke hiše, obdane s sadovnjakom, za katero sta bila gozdiček in njiva ter neka jama okoli 100 metrov stran od hiše (Brezarjevo brezno op. I. Ž.). Ko smo prispeli, sem videl skupino ujetnikov, okoli 50 ljudi, ki so jih slačili ter zvezali z žico za roke po dva in dva, posamezne pare pa so spet povezali z žico. Tiste, ki so se zgrudili od izčrpanosti ali strahu, so naložili med dvojico močnejših, da so jih nosili do jame, pri tem pa so jih pretepali. Ukazovali so jim, naj pojejo „Sjeno slama, kuča — jama“. Slačili in zvezovali so jih tisti, ki so jih potem pobijali. Ljudi so pripeljali s kamioni v spremstvu slovenske kurirske enote pod poveljstvom nekega visokega plavolasega kapetana Slovenca, borca od leta 1941 s spomenico. S kamioni je približno vsako uro prihajala po ena skupina in to ves dan, skupaj okoli 40 kamionov, zvečer pa so se hvalili, da so pobili 800 do 1000 ljudi. Da bi se streljanje manj slišalo, so nameščali na angleške ročne strojnice z 20 naboji t. i. „dušilce“.

Ubijanje je potekalo ob breznu in to v glavnem s kroglo v tilnik, nekateri pa so tudi živi poskakali v jamo, globoko vsaj 50 m. Mnogi niso takoj izdihnili, temveč so stokali v jami, zato so partizani od časa do časa metali v jamo angleške bombe. Žrtve so bili predvsem Slovenci, nekaj pa je bilo tudi Hrvatov, ki so bili vsi ustaši. Okoli enajste ure sem se prikradel do jame in pogledal vanjo, vendar se ni nič videlo. Nato sta me Bokež in Maršič tako pretepla, da sem se okrvavljen onesvestil. Naši spremljevalni četi ni bilo dovoljeno gledati. Tu smo ostali do večera in zbirali stvari pobitih ljudi (neke zelenkaste uniforme in druge reči). V taborišče v šentvidu smo se vrnili okoli osmih zvečer. Tega večera je prišel ukaz majorja Sime Dubajića, naj ne pobijajo več v bližini mesta, ker lahko ljudje zvedo za skrivnost. Govorilo se je, da bodo jamo minirali skupaj s trupli, in tako zakopali skrivnost. Med ubijanjem so kri okoli jame posipavali z živim apnom, da se niso zbirale muhe in da kri ne bi zaudarjala. Apno je prinesel neki kmet.

Zjutraj smo krenili z vlakom v Kočevje, ki je bilo zelo porušeno. Nastanili smo se v neki na pol porušeni kasarni okoli 800 metrov ven iz mesta, kjer so bile nekoč nemške čete. Likvidatorska četa je prispela pred nami, vendar je nismo več videli. Po pripovedovanju tovarišev je že odšla v gozd, dve ali tri ure hoda daleč, vendar ne vem natančno kam. Vem le, da so bile tam v času vojne partizanske postojanke. Ta gozd se je imenoval Kočevski rog.

Naloga moje čete je bila, da najprej sprejmemo v kasarno tiste, ki so jih privedli slovenski kurirski odredi, hkrati pa so jim v sobah jemali opremo, iskali orožje in zlato — nabrali smo pet ali šest kilogramov zlata. Za dragocenosti pa je bil odgovoren komisar 3. čete Ljubo Barbarić s Hvara. Opremo smo zlagali na kupe ter jo vozili na železniško postajo. Rekli so nam, da bo predelana v vojaške obleke. Prav tako je bila naša naloga pa-

ziti na ujetnike do prihoda kamionov ter jih nalagati nanje. Poveljnik čete je bil Ivo Franković s Pelješca.

V Kočevju smo bili osem dni. Dnevno je prihajalo deset in več vlakov z zaplombiranimi (zaprtimi) vagoni, vedno najmanj deset včasih tudi po dvajset. Ljudi so pripeljali iz Ljubljane, vendar mogoče tudi iz drugih krajev. Skoraj vsi so bili vojaki-moški, vendar je bilo tudi nekaj žensk, ki so jih pred jamo tik pred ustrelitvijo posiljevali. Nekaj je bilo tudi nedoraslih mladeničev, starih petnajst ali šestnajst let, in vem za primer, ko je kapetan, plavolasi Slovenec, preprečil streljanje nekega fanta, verjetno, ker ga je poznal. Od tistih, ki so šli skozi moje roke, je bilo več Hrvatov kot Slovencev, vendar je bilo tudi nekaj srbskih četnikov. Ne vem, katere čete so bile pobite. Vseh pobitih, govorili so o dveh jamah, je bilo 30 do 40.000 v osmih dneh. Preden so morilci po osmih dneh odšli na Bled na počitek, bila je ravno nedelja, so zanje v soboto priredili ples. Na plesu so se hvalili, da so likvidirali 30 do 40.000 sovražnikov v osmih dneh. Po oblekah, ki smo jih odpravljali iz Kočevja, je bilo več kot 30.000 pobitih. Iz Kočevja smo poslali okoli dvajset vagonov opreme, dva do tri vagona na dan.

Glede žensk lahko izjavim, da sem jih videl deset ali petnajst, vendar sem v času, ko sem bil tam, videl samo del nesrečnih ujetnikov, gotovo pa je bilo žensk veliko več kot petnajst. Njih niso slačili v naši kasarni, ampak so jih do morišča vodili oblečene; posiljevali so jih pred jamami ter se kasneje s tem hvalili, predvsem neki Božo Kačič s Hvara, po činu Titov zastavnik. Ženske so še posebej slabo izgledale in so neprestano jokale, ločili so jih od njihovih mož, ki so bili hrvaški častniki, pobiti pri Kočevju. Z njimi ni bilo otrok. Ženske so bile oblečene v meščanske obleke, nekatere pa so nosile vojaške hlače in čevlje, verjetno zaradi lažjega potovanja. Nam sploh niso pustili v bližino žensk, ker so likvidatorji očitno imeli z njimi svoje namene. Poleg žensk sem videl mogoče do 200 fantov starih od štirinajst do petnajst let, ki so nosili uniforme, mislim, da je šlo za ustaško mladino. Pobili so vse, razen prej omenjenega fanta, ki ga je rašil kapetan Slovenec.

Mladina, št. 40, 17. 11. 89

Kdo je Sima Dubajić iz Knina?

Eden izmed voditeljev protestnega zborovanja v Kninu, ki je govoril o ogroženosti Srbov v Hrvaški, je bil Sima Dubajić. Kot je pisal avstralski tednik Hrvatski vjesnik (24. 2. 1989) je Dubajić izjavil v TV dnevniku: „Bil sem sluga in izvrševalec v Kominterni in želel bi, da ta legenda ne izgine danes.“ Zase trdi, da je pobil celo ustaško vlado in gen. von Löhra. Ta in takšen je vodil kninske Miloševićevce, ki so z njim vpili: „Gremo nad Zagreb!“

Zagrebski tednik Danas (14. 3. 1939) bolj natančno razloži, kaj je izjavil Sima Dubajić v intervjuju z NIN-om.

Kdo je ta Sima Dubajić?

V zborniku „Pliberk: vzroki in posledice“ beremo na strani 83: V Kočevskem Rogu je prve dni junija 1945 in nato skozi osem dni bilo pobitih na dan pet do šest vlakov žrtev, katere so ponoči vozili iz Ljubljane, št. Vida, Jesenic in drugod. Ceni se, da je bilo tukaj pobitih 30-40.000 ljudi, o čemer je vrsta zapiskov in to ne samo iz vrst pobitih vojakov, ampak tudi iz kasneje pobeglih Titovih partizanov. To je samo eden izmed dogodkov nepozabnega zločina, ki v svetovnem tisku začenja dobivati ime Super Kattyn. Ubijanja so bila izvršena pod poveljstvom generalštabnega majorja Sime Dubajića, Srba iz okolice Benkovca v Dalmaciji, direktni ubijalci pa so pripadali izbrani ubijalski četi starih komunistov 11. Dalmatinske brigade 26. divizije. Po končanem zločinu so bili krvniki nagrajeni z veseljaškim in razvratnim dopustom na Bledu, a Titova komisija iz Ljubljane, ki je štela ljudi, je pod poveljstvom polkovnika Dule Kovača, liškega Srba, pregledala mesta pobojev in dala z minami zasipati vrtače v katerih je bilo nepregledno morje trupel. Ne more se ugotoviti, ali je v Kočevskem Rogu bilo pobitih več Hrvatov ali Slovencev, toda med žrtvami je bilo tudi manjše število Črnogorcev in srbskih četnikov. Samo iz taborišča Vetrinje na Koroskem so izročile angleške oblasti 11.500 slovenskih domobrancev. Seznami njihovih imen so še danes spravljani, toda ljudje so pobiti.

Rabelj-eksekutor Sima Dubajić bi rad, kakor sam pravi, da se te legende z ničemer ne uniči.

Po Hrvatski reviji, št. 2, maj 1939

Tone Brule

Novembrska protikomunistična deklaracija

Žrtve. Pobiti. Pokončani. Pijani. O, da, marsikateri Slovenec je še pijan od komunističnih napojev in se ne zaveda, da je njihova prava podoba le zamenjana dlaka.

Žrtve. Pobiti. Pokončani. Zakaj o tem ne piše majniška deklaracija, zakaj njeni tvorca ne poiščejo stika s protikomunističnimi borci Slovenci? Zakaj se moramo samo Slovenci še vedno deliti na prave in neprave?

Res je. Sem antikomunist. Ponujam roko antikomunistom v Sloveniji, ne pa roko raznim praznim deklaracijam. Brez tega, da Slovence sreča pamet, da se iztreznijo, so vse listine samo prazen papir. Treba je opraviti s preteklostjo, šele takrat se bo slovenska politika zares začela. Šele ko bo plačan davek za domobranske kosti.

Luka Kranjc
Cleveland, ZDA

MLADINA, št. 39, 10. 11. 89

Francetu Kastigarju v spomin!

25. decembra 1989 je na svojem domu v Clevelandu umrl po nekajmesečni bolezni France Kastigar.

France se je rodil 23. junija 1922 v vasi Stranje pri Dobrniču na Dolenskem. Bil je krščen v isti cerkvi kot svetniški škof Baraga in sedanji ljubljanski nadškof dr. Šuštar, katerega se je dobro spominjal kot mladega študenta, čigar starše in brate je dobro poznal, saj so bili doma v sosedni vasi.

Kot fant je bil zelo aktiven v Fantovskem odseku in prosvetnem društvu v Dobrniču in je bilo naravno, da so partizani tudi njemu posvetili svojo pozornost. Poleti leta 1942 so Franceta in njegovega prijatelja aretirali in odgnali na „zasliševanje“ v Frato pri Ajdovcu. (Predvojno banovinski gozdovi, podaljšek Kočevskega roga.) Zasliševal jih je Janez Vipotnik, znani vodilni slovenski komunist s svojimi pretepači, ki so jih divje pretepali. Francetov prijatelj je bil tako pretepen, da je v nezavesti na tleh — molil... Eden od pretepačev je rekel Vipotniku: „UBIJ HUDIČA FARŠKEGA, SAJ VIDIŠ, DA NIMA ŠE DOVOLJ...“!

Med tem sta prišla v taborišče predvojna osebna prijatelja aretiranih komunista akademik Jože Prijatelj-Svobodan, doma iz Ponikev pri Trebnjem in Jože Žukovec iz Vapče vasi, bivši poveljnik Mladcev pri Fantovskem odseku. Po njihovem prihodu se je končalo pretepanje. Obdržali so jih teden dni v taborišču, da so se podplutbe od pretepanja malo zacelile in ne bi vzbujale toliko pozornosti. Pozneje je izjavil Jože Prijatelj: „Če bi njima mogli dokazati eno samo malenkost, samo, da sta vedela, da se organizira „Bela garda“ in tega nam ne bi sporočila, jih tudi Bog ne bi rešil, ne pa midva.....“

Nekaj tednov pozneje sta se pridružila Vaški straži.

V Vetrinju se je rešil pred vrnitvijo in večina begunstva je preživel na slovenskem delu Koroške v Velikovcu. Tam se je poročil s Pepco Dumpelnik iz zavedne slovenske družine iz Štebna pri Dobrli vesi in kmalu po poroki sta odšla v Ameriko. V Clevelandu sta si ustvarila svoj dom. France se je hitro vključil v društveno življenje, kar je delal doma. Bil je član več društev in ustanov. Vseskozi zvest član Tabora. Podpiral je rad slovenske ustanove: nabiral denar, med drugim tudi za pomoč koroškim Slovincem, kjer je med njimi preživel nekaj lepih let svoje mladosti. Veliko svojega časa in dela je posvetil Slovenski pristavi v katerem upravnem odboru je bil nad 25 let. Vsepovsod ga bomo pogrešali, tipičnega dobrničana.

Zapušča ženo Pepco in hčere Eleonore, Margaret in Natalije z družinami, v Sloveniji pa dve sestri. Na velikem pokopališču je zopet v družbi starih prijateljev in znancev.

Naj Ti bo lahka ameriška zemlja, vsem Tvojim naše iskreno sožalje.
Soborci

✠ Marija Mavsar roj. Zemljak

14. januarja 1990 je na svojem domu v Buenos Airesu umrla za neozdravljivo boleznijo gospa Marija Mavsar, tašča domobranca Frenka Mavsarja ki je sin po bite družine župana Mavsarja iz Praproča št. Rupert. Rojena je bila v Rajhenburgu in je dočakala 86 let.

Od nje se je poslovilo veliko prijateljev in znancev; tudi inž. Anton Matičič jo je spremljal na zadnji poti in ji je položil v krsto slovenski trak. Pokopana je bila na pokopališču Chacarita.

Tu zapušča moža Franca, sina Francita in njegovo ženo Rosito, v Cleve-

landu hčerko Ivico in zeta. V Jugoslaviji sestro in več sorodnikov, prav tako tudi sorodnike v Kanadi.

Hči in zet iz Clevelanda sta jo spremljala na zadnji poti.

Domačim in sorodnikom naše iskreno sožalje!

✠ Jože Poljanec – Tomažin

V Montrealu Kanada je 3. junija 1989 umrl Jože Poljanec — Tomažin. Rojen je bil l. 1922 na Dobravi pri Dobrniču na Dolenjskem. Bil je Vaški stražar in domobranec v četi nadporočnika Franki'a nazadnje v št. Jerneju. Ob koncu vojne, ko je bila Novomeška skupina domobrancev razpuščena v Radečah pri Zidanem mostu, je bil eden izmed majhne skupine domobrancev in četnikov pod vodstvom četniškega narednika Draga Prijatelja, doma iz Ponikev pri Trebnjem, ki so se prebili skozi Štajersko na Koroško in se pri št. Vidu ob Glini javili Angležem, ki so jih pripeljali v Vetrinj. Vsi so bili vrnjeni — z izjemo Jožeta — in končali v Teharjah.

„V noči 30.-31. maja 1945 je naša trojka pobegnila iz Vetrinja.“ Jože je bil „vodja“ s preživeli izkušnjami človeka iz partizanskega „osvojenega ozemlja“, teritorija, ki je pripadal vsem in nikomur (Italijani, Vaške straže, partizani, Nemci, domobranci, četniki) s prakso, ki je bila umetnost skrivačev. „V noči 2.-3. junija 1945 smo globoko v gozdu nekje blizu št. Mihaela ob Krki prenočevali v upanju, da si za nekaj časa podaljšamo življenje.“ In za Jožeta je to bilo točno 44 let...

Ves čas v Kanadi je preživel v Montrealu, kjer si je ustvaril dom in družino. Žena Albina roj. Bizjan mu je umrla pred več leti. Zapušča hčer in štiri sinove ter sestro Marijo v Sloveniji in Lojzko por. Košorok v Avstraliji.

Jože, naj Ti bo lahka kanadska zemlja, saj je samo del velike, po vsem svetu raztresene Slovenije. Vrnil si se med domobrance, ki po 45 letih vstajajo iz grobov... Vsem Tvojim naše iskreno sožalje.

Soborci

Janez Duhovnik

SPOMINI S PRIMORSKE

(Nadaljevanje)

K sreči se je nahajala v bližini skalnata votlina, v kateri sem si za las rešil življenje. Ko je ogenj popolnoma pošel, in je tudi prenehal svinčeni dež, sem se jel previdno vzpenjati proti moji postojanki. K sreči me strazarja nista opazila, ko sem smuknil v hišo, in se zleknil med soborec, ki so takoj po tem kratkem streljanju zopet legli k počitku. Začul sem korake na hodniku; odprla so se vrata in na pragu se je pojavil Langus z ročno svetiljko in poiskal moj obraz. Delal sem se spečega, toda dobro me je poznal:

„Janez, kdaj ga boš nehal s... jutri se pomeniva,“ in se upravičeno jezen vrnil v svoje ležišče.

Baš, ko sem zalepil pismo namenjeno moji materi, se je pojavil v obednici narednik vodnik Miha. Mel si je roké od zadovoljstva.

„Kaj pa ti je?“ sem dregnil v njega.

„Zgleda, da si se povsem pozdravil angine.“

„Ne Far. vse nekaj boljšega je, na dolg odhod se odpravimo jutri.“

Iz žepa je potegnil še precej točen vojaški zemljevid, ki ga je bogsigavedi kod sunil (najbrž Nemcem, ki so nosili zemljevide s seboj celo, kadar so šli na stranišče).

„Naša pot bo preko Cola, skozi Črni vrh, odkoder se bomo spustili preko Godoviča v Idrijo, tam prenočili in naslednjega dne nadaljevali v vas Vojško, ki leži preko tisoč metrov nad morsko gladino. Cesta med Colom in Črnim Vrhom je sigurno popolnoma zasnežena, čeprav je že huda zima proč. Ostala bosta tu le oba kuharja, nekaj fantov pa nam bo posodila 11 četa, ki se je nahajala ob glavni cesti, za stražo.“

Po večerji nam je Langus v obednici razložil podrobno načrt. Čakala nas je dolga in naporna pot, in seveda nevarna posebno okoli Črnega vrha, ki je bil pred kratkim v partizanskih rokah.

Tisto noč, nikakor nisem mogel zatisniti očesa. V duhu sem si predstavljal naš pohod po zasneženih hribih, prenočevanje pod snežno odejo, utru-

jenost, mraz, in skoraj sigurno borbe s partizani. Zaželel sem si mojih smučí, ki so počivale doma na podstrešju.

Niti v sanjah si nisem predstavljal, da bom čez pet let (1950) dosegel tretje mesto na argentinskem državnem tekmovanju, v smuškem teku na 18 kilometrski progi v Bariločah, skupaj z že pokojnim Jermanom in Fletetom.

VI

„Odhod!“

Je padla zapoved v zarji jutranji.

„Oj kuhar, skozi okno kasarne strmeč,

si li čul to povelje v jutru grmeč?

O, zbogom Ajdovščina!“

Prenaredil sem to Župančičevo poezijo „Z vlakom“, ki se mi je globoko zarezala v dušo. Spremljala me je vse življenje, ki je bilo polno odhajanj, slovo od matere, domovine, le od Njega se nisem nikdar poslovil. Slutil sem, da bo Ajdovščina moja poslednja postaja v domovini.

Ta slutnja se je uresničila, ko smo jo zapuščali v družbi dobrovoljcev in bradatih četnikov ob koncu aprila 1945. leta in se valili v silnem deževnem neurju proti Gorici (o tem pozneje).

Smer in cilj našega pohoda bi bil sledeč: Col-Zadlog- Idrija in Vojsko, medtem ko bi dvanajsta težka četa, pod poveljstvom Emila Savellija in njegovih izkušenih borcev, prodirala preko Otlice, Trnovskega gozda do Idrije.

Langus je za ta pohod izbral le štirideset borcev z vsem podčastniškim kadrom. „Doma“ jih je ostalo le nekaj, da vrše ojačeno stražo, kajti Ajdovščina bo za nekaj dni izvrstna vaba za hostarje. Prepričani smo bili, če bi ostali v tem mestecu le trije domobranci, bi dvakrat pomislili, predno bi se odločili za napad.

S poveljnikom na čelu smo se jeli vzpenjati proti Colu. Nahrbtniki so bili v začetku lahki, toda kmalu so nas jeli tiščati k cesti, ki je bila posuta s snežno februarško brozgo. Le-ta se je postopoma spreminjala v zaledenel sneg, ki nam je olajšal hojo, le tu pa tam je komu spodrsnilo.

Hrane smo imeli za več dni; kar pa nas je še posebno tolažilo, so bile čutarice polne vipavca; nekateri pa so izvohali pravo slivovico, ki so jo kuhali okolišnji rojaki. Sklenili smo, da nadzorujemo drug drugega, da le ne bi preveč segal po pijači.

Do Cola smo imeli okoli sedem kilometrov. Tu naj bi bil prvi počitek. Seveda smo se pošteno zmotili. Hoja, ki je bila v zimskem času zelo naporna, in nas je primorala, da smo se morali pogosto vesti na rob ceste, ne da bi si odložili nahrbtnike. Tisti, ki so imeli žganje, so ga ponujali onim, ki so nosili vino, da si preženejo jutranji mraz. Kaplar Cene, ki je slovel da ga veliko „prenese“, se je seveda navidezno branil tej skušnjavi, češ da je prezgodaj za njegova zažgana čreva. Končno se je le vdal, in morali smo mu iztrgati čutarico, ki jo je z obema rokama pritiskal na usta.

Malo pred Colom nam je Langus nasvetoval, da se zadržimo v tej vasi, kolikor mogoče manj časa. Ni hotel, da bi se spuščali v pogovor z SS-ovci, ki so imeli tu postojanko, kot sem v enem izmed prejšnjih poglavjih opisal.

Pred mesecem dni, v hudi zimi, se je naš vod nahajal med Vrhpoljem in Colom, tik pod strmim in močno zasneženim hribom, iz katerega je malo pod vrhom štrlel iz snega nekak bunker, zgrajen iz kamenja in skal, ki jih tod ni manjkalo. Vodnik je z daljnogledom spreletel ves hrib, ki je bil podoben filmskemu platnu. Pogled se mu je končno ustavil na tistem zaklonišču; ker pa ni videl žive duše, je že odpiral torbico, da spravi daljnogled, ko mu zbudi pozornost bližanje desetih vojakov v dolgih nemških plaščih, in seveda z mavzericami pripravljenimi za napad.

„Mongolci so!“ je vzkliknil med nas. Le-ti so dezertirali iz nemške vojske, in se potikali s partizani po Primorskem, kradli po vaseh, in morda celo posiljevali vse, kar jim ni ušlo na drevje. Partizani se seveda za to njihovo početje niso dosti brigali, saj niso bili nič boljši od njih.

Z orožjem, ki so ga imeli ti Azijati, bi bilo blazno misliti na njih zmago; pa tudi način vojevanja je bil naravnost samomorilen.

Čudno se nam je zdelo, da jih Nemci niso zapazili, saj je manjkalo le nekaj desetih metrov, da jim skočijo za vrat. Kot na povelje so začeli nabijati v bunker. SS-ovci pa so očitno čakali na trenutek, ko jim poidejo prvi naboji vloženi v puške, in medtem, ko bi si jih znova polnili, udarilo po njih. To se je seveda uresničilo; na pragu bunkerja se je pojavil mlad Nемец, in s pretrganimi rafali podrl pet Mongolcev, ostala polovica pa je z neverjetno brziho zdrčala po zamrznem snegu navzdol proti nam.

Pojavil se je še drugi SS-ovec in postrelil kot zajce še ostalih pet. Ves ta film je trajal le nekaj minut in nam dokazal, da često razum in hladnokrvnost nadkrilujeta drznost.

Kot predvideno, smo na Colu počivali le nekaj minut; Langus je poveljniku te majhne posadke na kratko razložil cilj našega pohoda, in kar smo nadaljevali pot po tem gorskem prelazu.

Nekako v sredini med Colom in Črnim vrhom smo se znova odpočili in okrepcali z jeterno pašteto in jo zalili z vinom. Večina si je nato prižgala cigarete, in zastrupljala čist in svež gorski zrak.

Zavili smo povsem na levo; v daljavi je žarel v zahajajočem soncu špicasti vrh, visok nad tisoč metrov. Na desni strani pod njim je tičal Zadlog v senci, ki se je spreminjala v temo. (Sledi)

KASETA DOMOBRANSKIH PESMI IN GODBE

V prodaji je kasete petja in godbe slovenskih domobrancev iz leta 1944. Izdali so jo preživeli slovenski vojaki.

Prodajo, naročila in informacije sprejema uprava glasila Tabor v Buenos Airesu.

DAROVALI SO

<p>Od 1. 1. 1990 do 28. 2. 1990</p> <p>ROŽMANOV DOM:</p> <p style="text-align: right;">Austral - A</p> <p>N. N., San Martín 40</p> <p>Rev. Malenšek Janez 10.000</p> <p>Zupančič Ivanka 1.000</p> <p>V spomin na pok. Anton Mehle:</p> <p>Japelj Anton (popravek) 5.000</p> <p>V spomin na padle iz 24. čete:</p> <p>Buda Stane 2.500</p> <p style="text-align: right;">(v dol.)</p> <p>Stopar Francka 45</p> <p>Urbanč Lea 500</p> <p>V spomin na Mirka Kukovica:</p> <p>Slak Florjan-Zofka 50</p> <p>Pogačnik Branko (ob smrti Franka Kastigar) 20</p> <p>Dejak France (ob smrti Jožeta Arko in Frenka Kastigar) 20</p> <p>Zajec Milan (ob smrti Jožeta Arko in Frenka Kastigar) .. 20</p> <p>Mohar Lojze 8</p> <p>Merc Rudi 8</p> <p>Dovič Milan 8</p> <p>Resman Mate 8</p> <p>Pogačnik Branko 8</p> <p>Pavlovčič Milan 13</p> <p>Erdani Miro 8</p> <p>Drue Katica 38</p> <p>Fuis Frank 8</p> <p>Martik Joe 3</p> <p>Rezonja Štefan 3</p> <p>Dejak Frank 12</p> <p>N. N. v spomin na svojega dragega očeta Ivana 50</p> <p>TISKOVNI SKLAD TABOR:</p> <p style="text-align: right;">Austral - A</p> <p>Fabijančič Anatol 1.000</p> <p>N. N., Argentina 5.000</p> <p>Medvešček Ivan 3.000</p>	<p>Mavsar Franc 3.000</p> <p style="text-align: right;">(v dol.)</p> <p>Novak N. 15</p> <p>Bergant Ivo 15</p> <p>N. N., Kanada 15</p> <p>Dolinar Milan 8</p> <p>Dovjak Jože 8</p> <p>Lekšan Rudi 5</p> <p>DAROVALI ZA</p> <p>„GEORGINA TOLSTOJ“ SKLAD:</p> <p style="text-align: right;">Austral - A</p> <p>Rev. Malenšek Janez 10.000</p> <p>Mikolič Milena 2.000</p> <p style="text-align: right;">(v dol.)</p> <p>N. N., Kanada 150</p> <p>Dr. Stanko Kociper 75</p> <p>Mehle F. M. 1.600</p> <p>Pogačar J. 1.000</p> <p>Klemenčič 1.000</p> <p>Vižintin Z. 500</p> <p>Kred. Zadruga J. E. Krek ... 500</p> <p>Pleško C. 450</p> <p>Kastelic J. 250</p> <p>Mausar T. 200</p> <p>Petrič F. 200</p> <p>Sajnovič S. 175</p> <p>Stražar F. 140</p> <p>Šušteršič J. 130</p> <p>Levstik V. 110</p> <p>Slak M. 100</p> <p>Sterle M. 100</p> <p>Senica 100</p> <p>Matašič J. 100</p> <p>Kozina F. A. 100</p> <p>Hrastnik Z. 100</p> <p>Mate F. 100</p> <p>Osredkar F. 100</p> <p>Stajan S. 100</p> <p>Resnik A. 100</p> <p>N. N., Toronto 100</p> <p>Slak A. 100</p>
---	---

Slovenska Kreditna Zveza ...	150	Tomšič F.	200
Kočman L.	90	Kozina F.	170
Rev. Mihelič F.	90	Šubelj S.	150
Palčič M.	50	Mehle F.	100
Zakrajšek I.	50	Kastelic J.	100
Dejak F.	50	Mate F.	100
Zabukovec D.	50	Sajnovič S.	100
Slak F.	50	Resnik R. A.	100
Merhar P.	50	Jamnik A.	100
Skubic 5)	50	Petrič J.	60
Gregorič L.	50	Vale J.	60
Golobič J.	50	Markež M.	60
Dejak L.	50	Dr. Povrne	50
Čekuta V.	50	Petrovčič L.	50
Lesar T.	50	Kus R.	50
Opava J.	50	Perovšek F.	50
Škrlič F. 5)	50	Pleško S.	50
Ziarnfeld F.	40	Kokelj A.	50
Gimpelj M.	40	Grebenc M.	50
Skale 30	30	Martinčič F.	30
Petrič M.	20	Gorjup A.	20
Jamarnik 20	20	Zabukovec M.	20
Gorjup T.	20	Krnec J.	20
Sebanč F.	20	Prežlj J.	10
Dejak I.	30		
Suhadojč A.	20		
Potočnik B.	20		
Smolej J.	20		
Adamič 20	20		
Stele J.	20		
Ulčar S.	20		
Končan V.	20		
Preželj C.	20		
Lence F.	10		
Končan V.	5		
Rev. Turk C.	1.158		

Kanada:

Pogačar J.	1.000
Mausar T.	600
Škrlič P.	50)
Škrlič J.	250
Kastelic J.	250
Matašič J.	200
Slak F.	200
Osredkar F.	200
Pleško C.	200

ZDA:

Omahan I. (drugiž)	293
Kolman L.	118
Zadnikar V.	58
Planinšek J.	58
Anonimno se je nabralo še ...	1.426
Skupno kan. dol.	7.103

Ta denar smo mi Slovenci nabrali 28. januarja 1990, ko smo se skupno s Hrvati, Ukrajinci in Rusi sešli s Tolstojem in njegovo ženo Georgino, ker smo začeli z nabiralno akcijo, da rešimo dom in streho grofu Tolstoju, ki je izgubil tožbo proti lordu Aldingu in mora plačati vse sodniške stroške in kazen. Od sedaj naprej ne bomo več nabirali za Tolstojev obrambni sklad, ampak za sklad Tolstojeve žene, da bo rešila domačijo.

Za Zvezo SPB TABOR
Ivan Palčič l. r.

V S E B I N A

Naši junaki (F. Kozina)	49
Zapisal sem samo resnico (N. Tolstoj)	50
Resolucija z občnega zbora TABOR ZDSPB	56
Tolstojev obrambni sklad (I. Palčič)	57
Radikalna gospodarska reforma na škodo Slovenije (V. Levstik)	58
Dvajseto stoletje — prelomnica časa (N. Frančič)	60
Mnenja in vrenja — S. Pleško: Domačija v viharju (dr. S. Kociper) ..	63
Minister in pokoli (N. Tolstoj)	67
Naši možje	79
Stoletnica rojstva dr. Joža Lovrenčiča (Verinov)	80
Slovenija zapustila jugoslovansko KP	81
Termiti (T. N.)	82
Slovenski mučenci — prosite za nas (F. Kozina)	84
Iz domovine: Ovadba	85
Ubijalska četa z Roga	87
Kdo je Sima Dubajić iz Knina? (T. B-u'le)	89
Naši mrtvi	91
Spomini s Primorske (J. Duhovnik)	93
Darovali so	96

OPOZORILO NAROČNIKOM:

Uprava sporoča, da je s 1. marcem 1990 naročnina „Tabora“ A 15.000.-

Hurlingham Sucursal Correo Argentino (Bs. As.)	TARIFA REDUCIDA Concesión N° 1596
	FRANQUEO PAGADO Concesión N° 2619